

SMDI 12 TEXTKULTURER

Tolfte Nationella konferensen i Svenska med Didaktisk inriktning

Karlstads universitet

24-25 november 2016

Program SMDI 12

Torsdag 24 november

- 09.00-09.45 Registrering
- 09.45-10.00 Inledning
- 10.00-11.00 Plenarföreläsning, Debra Myhill, University of Exeter, England
- 11.00-11.30 Kaffe/te med smörgås
- 11.30-13.00 Pass 1, fem parallella sessioner
- 13.00-14.00 Lunch
- 14.00-15.30 Pass 2, sex parallella sessioner
- 15.30-16.00 Kaffe/te med kaka
- 16.00-17.00 Plenarföreläsning, Åsa Wedin, Högskolan Dalarna
- 18.00-19.00 Guidad visning av Lerinmuséet på Sandgrund för de som önskar (anges vid anmälan)
- 19.30 Mingel och välkomstdryck
- 20.00 Konferensmiddag

Fredag 25 november

- 08.30-10.00 Pass 3, fem parallella sessioner
- 10.00-10.30 Kaffe/te med kaka
- 10.30-12.00 Pass 4, fem parallella sessioner
- 12.00-13.00 Lunch
- 13.00-14.00 Plenarföreläsning, Anne Mangen, Universitetet i Stavanger
- 14.00-14.30 Kaffe/te med kaka
- 14.30-16.00 Pass 5, fem parallella sessioner
- 16.00-16.30 Avslutning

Nationell konferens i Svenska med Didaktisk inriktning 12

Karlstads universitet, 24–25 november 2016

Välkomna till den tolfte nationella konferensen i Svenska med didaktisk inriktning!

Vi har glädjen att hälsa forskare, forskarstuderande, lärare och lärarutbildare varmt välkomna till Karlstads universitet för den tolfte nationella konferensen i Svenska med Didaktisk inriktning. Temat för årets konferens är Textkulturer. Med detta tema vill vi uppmana till en bred belysning av de didaktiska frågor som väcks när det gäller undervisning och lärande om text och textbearbetning. Studiet av skolans textkulturer omfattar såväl undersökningar av de texter som behandlas och produceras i klassrummet som de normer och förväntningar som på olika sätt präglar skolans textarbete. Med begreppet textkulturer vill vi också öppna för en bred diskussion om texters olika former och funktioner i ett socialt, kulturellt och historiskt perspektiv.

I årets konferens har vi berett utrymme för över sjuttio paperpresentationer och symposier. Här kommer det ges en aktuell bild av den forskning som bedrivs inom fältet Svenska med Didaktisk inriktning. Glädjande är det också att SmDi-konferensen liksom tidigare år innehåller ett flertal bidrag från våra nordiska grannländer.

Särskilt glada är vi över att som plenarföreläsare kunna presentera *Debra Myhill*, professor vid University of Exeter, *Åsa Wedin*, professor vid Högskolan Dalarna samt *Anne Mangen*, professor vid Universitetet i Stavanger. Debra Myhill inleder konferensen och kommer att tala om betydelsen av grammatik i språkundervisningen och specifikt dess betydelse för elevers skrivutveckling. Åsa Wedins plenarföreläsning avslutar konferensens första dag. Åsa kommer att tala om möjligheter till identitetsförhandling i samband med flerspråkigt skrivande. På fredagen håller Anne Mangen den tredje plenarföreläsning i vilken hon kommer att tala om läsning på skärm kontra läsning på papper och vilken betydelse gränssnittet har för såväl kognitiva som emotionella aspekter av läsningen.

Med detta program hoppas vi att konferensen ska kunna erbjuda alla deltagare givande dagar med intressanta och stimulerande samtal, tankeväckande perspektiv på svenskämnesdidaktisk forskning samt inte minst en trevlig social samvaro med såväl nya som gamla bekantskaper.

Organisationskommittén vid Karlstads universitet

Christina Olin-Scheller, Michael Tengberg, Marie Tanner, Birgitta Ljung Egeland, Anna Lindholm, Susanne Duek & Cathrine Andersson Busch

Plenarföreläsning 1 - torsdag 10.00–11.00

Debra Myhill, professor och ledare för the Centre for Research in Writing,
University of Exeter, England

Grammar with a Purpose

This presentation will explore briefly the contested place of grammar in the curriculum, and will offer a theorised rationale for the benefit of including grammar within the teaching of mother tongue language. We adopt an interdisciplinary perspective, drawing on Halliday's social semiotic view of how language makes meaning, and on cognitive perspectives which consider the place of metalinguistic thinking in the process of writing. Using findings from a series of studies conducted at the University of Exeter in the Centre for Research in Writing, the presentation will illustrate how the teaching of writing can make meaningful connections for developing writers between language choices and meaning-making, and support them become more autonomous, independent writers.

Plenarföreläsning 2 - torsdag 16.00–17.00

Åsa Wedin, professor i pedagogiskt arbete, Högskolan Dalarna

Identitetsförhandling och skrivande

Flerspråkighet som resurs i klassrummet

Identitet är ett användbart begrepp vid analys av språk i klassrum (Ivanič 1998, 2004, Gee 2000), som när elever skriver flerspråkiga identitetstexter (Cummins 2000). Gee hänvisar till identitet som “being recognized as a certain “kind of person”, medan Ivanič talar om en önskan om att “appear as somebody”. Vikten av att använda undervisningsformer som inkluderar elevers flerspråkiga resurser har betonats av många forskare (Cummins 2000, García 2009 m.fl.) och i denna presentation kommer resultat att presenteras från ett aktionsforskningsprojekt där elever i år fyra och fem har stimulerats att använda sina varierade språkliga resurser i skrivande i klassrummet. Fokus i presentationen kommer att vara på vilka möjligheter till identitetsförhandling som erbjuds eleverna i samband med det flerspråkiga skrivandet. Projektet planerades i samarbete med verksamma lärare som sedan genomförde själva undervisningen. Material skapades genom deltagande observationer och intervjuer.

I intervjuer beskriver eleverna hur de navigerar i flerspråkiga sammanhang utanför skolan och att de aktivt försöker utvidga sina språkliga repertoarer genom att lära av andra och genom användning av digitala medier. I presentationen kommer exempel att visas på hur det flerspråkiga skrivandet skapar vidgade möjligheter för identitetsförhandling och skapade ökad medvetenhet hos lärarna om elevers varierade lingvistiska kompetens samtidigt som den språkliga medvetenheten såväl hos elever som lärare ökade.

Plenarföreläsning 3 - fredag 13.00–14.00

Anne Mangen, professor i lesevitenskap ved Lesesenteret, Universitetet i Stavanger

Vi leser stadig mer på skjermer, heller enn på papir. Har det noe å si for forståelsen av en tekst, om vi leser den på en PC eller på papir? Vil opplevelsen vår av en fortelling være forskjellig, avhengig av om vi leser den på en iPad, en Kindle, eller i en trykt bok? I dette foredraget presenterer jeg noen resultater fra egen empirisk forskning, der effekten av ulike grensesnitt (skjermer; papir) på kognitive og emosjonelle aspekter ved lesing, står i fokus.

Pass 1, torsdag 24 nov kl. 11.30–13.00

Session 1 Lokal: Sven-Ingvars Ordförande: Stig-Börje Asplund	Session 2 Lokal: Fridolf Rhudin Ordförande: Anna Lyngfelt	Session 3 Lokal: Leander Ordförande: Anne Palmér	Session 4 Lokal: Zarah Ordförande: Eva Hultin	Session 5 Lokal: Sola Ordförande: Siv Björklund
Yvonne Halleson, Pia Visén Textkulturer i samhällsorienterade ämnen i årskurs 5 och på gymnasiet	Iris Ridder Kunskapsförmedling genom text som sällskapsspel ur ett historiskt perspektiv	Pernilla Andersson Varga, Ann-Christin Randahl Svenskläraren som samtalsledare – ett sätt att lyfta elevers literacykompetens (?)	Eva Hultin, Maria Westman Svensklärares didaktiska val i det digitaliserade klassrummet	Anna Lindholm Stöttning med hjälp av lässtrategier i det flerspråkiga klassrummet
Monica Egelström Strukturering för mediering: Literacy i mellanstadiets praktiker av ämnesundervisningen	Anders Sigrell Visuella inslag i undervisningsmaterial, hur ska en lärare tänka runt det?	Anne Palmér, Malin Mark Enighet och oenighet – lärares samtal om bedömning av muntlighet		Gudrun Svensson, Ann-Christin Torpsten Elevtexter ur ett flerspråkighetsperspektiv
Stig-Börje Asplund Unga arbetarmän, läsning och identitet	Katharina Dahlbäck, Anna Lyngfelt Estetiska uttrycksformers betydelse i svenskämnet	Anja Malmberg, Marie Sörlin Samtalskultur i lärarstudenters samtal om grammatik	Christina Olin Scheller, Yvonne Liljekvist, Jorryt van Bommel Svensklärare på sociala medier. Metodiska och etiska utmaningar för forskningen	Siv Björklund, Ria Heilä-Ylikallio, Sofia Jusslin, Katarina Rejman, Ulrika Magnusson Tre skolor. Tre språk- och skrivmiljöer. Tre textkulturer?

Pass 1, torsdag 24 nov kl. 11.30–13.00

Session 1

Yvonne Halleson, Uppsala universitet

Pia Visén, Ovanåkers kommun

Textkulturer i samhällsorienterande ämnen i årskurs 5 och på gymnasiet

Skolans ämnen kan förstås som textkulturer med olika ämnestypiska texter vilka ställer specifika krav på elevers läsande. För att elever ska bli aktiva deltagare i ett ämnes textkultur krävs ett didaktiskt arbete som socialiserar in eleverna i hur man läser ämnets texter. Den här presentationen handlar om hur några lärare arbetar med ämnestexter i samhällsorienterande ämnen i årskurs 5 och i gymnasiet årskurs 3. Presentationen bygger på material från en studie om textarbete med klassrumsobservationer och textinsamling från fyra lärares klassrum. Två av lärarna arbetar med inspiration från läspedagogiken *Reading to Learn* (Rose & Martin, 2012). Syftet med presentationen är att exemplifiera och diskutera några olika sätt att arbeta med ämnestexter i samhällsorienterande ämnen och vilka möjligheter elever ges till aktivt deltagande. Följande forskningsfrågor behandlas:

- Hur läggs arbetet med textläsande upp?
- Vilka texter används och vilka aspekter fokuseras i arbetet med texterna?
- Hur samtalar man om texterna, och i vad mån inbjuds elever att delta i samtalet om texterna?

I exemplen analyseras de läsförlopp (Christie 1998) som strukturerar arbetet med texter med avseende på *strukturelement* (se af Geijerstam 2006) som visar exempelvis hur ämnesområdet byggs upp, hur läsandet förbereds och hur själva läsandet går till och följs upp. Vidare beskrivs och analyseras de texter som används med avseende på innehållslig tematik (t.ex. Folkeryd 2016), samt vilket innehåll som fokuseras i undervisningen. Text-relaterade samtal analyseras med hjälp av *textrörlighetsbegreppet* som synliggör vilka dimensioner av texter deltagare lärare och elever samtalar om (t.ex. Liberg m.fl. 2012; Halleson 2015; Visén 2015). Resultaten exemplifierar vilket textinnehåll som lyfts, hur arbete med textläsande läggs upp på olika sätt, och vilket utrymme det ger för elever att samtala om texterna och därmed delta i arbetet kring texter. Utifrån resultaten diskuteras vilka möjligheter elever ges att socialiseras in i ämnens textkulturer.

Christie, F. (1998). Science and apprenticeship. In: (eds.) J.R. Martin & R. Veel *Reading Science. Critical and functional perspectives on discourse of science*. London: Routledges. 152-177.

af Geijerstam, Å. (2006). *Att skriva i naturorienterande ämnen i skolan*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Folkeryd, J. W. (2016). Bedömning av läsförståelse. I Tarja Alatalo (red.) *Läsundervisningens grunder*. Stockholm: Gleerups.

Halleson, Y. (2015). Textsamtal som lässtöttande aktivitet. Fallstudier om textsamtals möjligheter och begränsningar i gymnasieskolans historieundervisning. Stockholm: Institutionen för språkdidaktik.

Liberg, C., af Geijerstam, Å., Folkeryd, J. W., Bremholm, J., Halleson, Y., & Holtz, B. M. (2012). Textrörlighet – ett begrepp i rörelse. I S. Matre, & A. Skaftun (red.), *Skriv! Les! 1*. Artikler fra den første nordiske konferansen om skrivning, lesing og literacy (ss. 65–80). Trondheim: Akademika forlag.

Rose, D., & Martin, J. (2012). *Learning to write, reading to learn: Genre, knowledge and pedagogy in the Sydney school*. Sheffield: Equinox.

Visén, P. (2015). Att samtala om texter: från träteknik och svetsteori till antikens myter. Textsamtals möjligheter som närmaste zon för läsutveckling i en klass på gymnasiet industritekniska program. Stockholm: Stockholms universitet.

Monica Egelström
Umeå universitet

Strukturering för mediering: Literacy i mellanstadiets praktiker av ämnesundervisning

Denna studie vill bidra till kunskaper om literacy som en del av ämnesundervisning på svensk grundskolas mellanstadium. Literacy förstås då utifrån ett situerat praktikbegrepp (Street, 1984), dvs. som historiskt och kulturellt formade mönster för hur framför allt skriftspråk används i olika situationer och sammanhang. Utgångspunkten har varit att den undervisning som arrangerats fungerar som "opportunities to learn" (Hiebert, 2003) för deltagande elever.

I studien jämförs hur olika skolämnen i olika skolkontexter kan innebära lika/olika literacypraktiker. Tidigare studier har beskrivit både likartade och olikartade mönster för undervisning och literacy i dessa ämnen (Bishop, 2010; Edling, 2006; Fang, 2012; Stodolsky, 1988; VanSledright, 2004; Österholm, 2006), men då oftare utifrån studier av enskilda ämnen än som jämförelser dem emellan. I denna studie har undervisning i historia och matematik observerats och jämförts i 4 svenska mellanstadielklasser. För att förstärka fokus mot just ämnen och literacypraktiker följs samma lärare och elevgrupper i undervisningen i de båda ämnena.

Observationerna har analyserats kvalitativt och med enkel beskrivande statistik utifrån en verksamhetsteoretisk ansats (Engeström, 1987; Leontiev, 1986). Fokus har varit vilka "opportunities" undervisningens struktur i olika undervisningsaktiviteter samt hur den medieras genom bland annat arbetsfördelning och i användandet av olika redskap (talspråk, skriftspråk, visuella redskap och numeriska/matematiska symboler) kan innebära för elever möjligheter till literacyutveckling.

Resultaten indikerar att eleverna i båda ämnen möter samtliga redskap som analyserats. Inget redskap är exklusivt för något ämne, men kan ha olika innebörd i olika ämnen. Samtidigt tycks praktikernas struktur skilja mellan ämnen. Medan matematikämnet visar mer homogena mönster av aktiviteter och organisering, visar historieämnet större variation. I båda ämnen finns dock motsägelser (Engeström, 1987) som kan utgöra grund för möjlig fortsatt utveckling.

Stig-Börje Asplund
Karlstads universitet

Unga arbetarmän, läsning och identitet

Den dominerande bilden av pojkars och unga mäns relation till läsning, sådan den skrivs fram i olika forskningsrapporter och i medias rapportering – såväl nationellt som internationellt - är att de läser mindre och sämre än tidigare (och jämfört med flickor och unga kvinnor) och att de tar avstånd från den läsning de möter i skolan med argument som att det är för svårt, för tråkigt eller rent av meningslöst. Det hävdas vidare att läsning i skolan för pojkar och unga män framstår som något skolaktigt, och inte sällan som en feminin syssla, något som i sig går stick i stäv med de maskulinitetsprojekt pojkar och unga män är i full färd med att driva. Minst – och sämst - av alla läser pojkar och män med arbetarklassbakgrund. Ett problem med denna bild är att den bidrar till att bekräfta en mytbildning om pojkar, unga män och läsning vilken riskerar att befästa en social och kulturell marginalisering, inte minst bland pojkar och unga män med arbetarklassbakgrund (Asplund & Pérez Prieto, 2016; Hammet & Sanford, 2008).

Mot denna bakgrund diskuterar jag i min presentation resultatet från ett projekt i vilket jag utifrån en livsberättelseansats (Kohler Reissman, 2008) och en vidgad definition av text och läsning (Bezemer & Kress, 2015), riktat ljuset mot unga arbetarmäns läsarhistorier. Syftet har här varit att studera hur läsning och texter används i unga arbetarmäns identitetskonstruktion och hur sociala

kategorier som kön, klass och plats och de specifika kontexter mot vilka de unga männens läsarhistorier samspelar är verksamma. Studien visar att man genom att närma sig frågan om pojkars och unga mäns relation till läsning utifrån ett narrativt perspektiv, och med en vidgad syn på text och läsning, kan utmana den dominerande bilden av pojkars och unga mäns relation till läsning.

Referenser

- Asplund, S-B. & Pérez Prieto, H. (2016). Young working-class men don't read. Or do they? Challenging the dominating discourse of reading. *Submitted*.
- Bezemer, J. & Kress, G. 2015. *Multimodality, learning and communication: a social semiotic frame*. London: Routledge
- Hammet, R.F., & Sanford, K. 2008. *Boys, girls & the myths of literacies & learning*. Toronto: Canadian Scholars' Press Inc.
- Kohler Reissman, C. 2008: *Narrative Methods for the Human Sciences*. London: Sage Publications

Session 2

Iris Ridder

Högskolan Dalarna

Kunskapsförmedling genom text som sällskapsspel ur ett historiskt perspektiv

Texter från tidigmodern tid, både när det gäller skönlitterära texter och inte minst även brukstexter, är starkt präglade av en vilja att förmedla kunskap. I regel tematiserar och reflekterar äldre tiders litteraturproduktion ett kunskapsförmedlande ändamål redan på titelbladet eller i prologen. Mer än så, till skillnad från idag så avgjordes en texts kvalité inte i första hand utifrån estetiska kriterier utan från dess förmåga och effektivitet i att tillhandahålla vetskap och lärdom. Ett kunskapsförmedlande tilltal är därför ett ofta förekommande textmodus eller en textmodalitet. Att erbjuda nyttigt och användbart vetande är ett behov som textens implicite författare uttryckligen framhåller och förhandlar med den tilltänkte läsaren.

Frågan som står i centrum för mitt intresse är hur en tidigmodern text exakt går till väga för att förmedla kunskap så effektivt som möjligt. I mitt bidrag presenterar jag analysresultaten av en 1600-tals orakeltärningsspeltext som vänder sig till kopparbergsmännen i Falun. Den är ingen översättning eller kompilation och är därmed den första svenska underhållningstexten för arbetare. Den är både en underhållande text och ett sällskapsspel och min analys av de språkliga medlen visar att den använder sig av enkla och effektiva metoder för att nå sitt kunskapsförmedlande ändamål. Textens metaforer och motiv motsvarar tydligt recipienternas uppfattnings- och erfarenhetshorisont. De enkla språkliga och retoriska medlen underlättar förståelsen för läsaren/spelaren och tjänar ett tydligt inlärningsyfte. Min analys av spelsituationen och de textuella och språkliga medlen visar hur kunskap effektivt förmedlas till recipienterna på ett subtilt och inpräglade sätt. Avslutningsvis diskuteras kopplingsmöjligheter till denna historiska textforskning till dagens undervisningstexter.

Anders Sigrell

Lunds universitet

Visuella inslag i undervisningsmaterial, hur ska en lärare tänka runt det?

Det finns ett eftersatt men växande intresse för läromedelsforskning i Sverige och i norden (Dahl

2015). I en rapport från branschorganisationen Cambridge Assessment (2016) knyts utbildningsresultat till utformning av läromedel. I rapporten ges konkreta råd på utformning av läromedel för att skapa tydlighet och överskådlighet av textens kunskapsinnehåll, men rapporten saknar konkreta råd om utformning av visio-spatiala representationer eller hur dessa kan kommuniceras för att stimulera elevers lärande.

Multimodalitet studerar kombinationer av semiotiska resurser och medieanvändning i läromedel eller andra framställningar av meningssammanhang (se SMDI-konferensen på Södertörn 2010). En intressant observation i denna forskning är att multimodala meningssammanhang i sin tur kräver en utveckling av användarnas "metakommunikativa kompetens" – alltså kompetensen att omfatta en högre grad av semiotisk komplexitet (Jewitt 2008). En svensk studie har också visat att lärare saknar handledning och kompetens att uppmärksamma och bedöma multimodala inslag i elevarbeten (Godhe 2014). De visuella inslagen i undervisningsmaterial är tveklöst en del av de textvärldar som lärare och elever möter i sin verksamhet.

För att reflektera över form, funktion och betydelse av visuella inslag i undervisningsmaterial behöver läraren ett metaspråk. Retorik kan ur en infallsvinkel betraktas som en uppsättning metareflexiv vokabulär som kan hjälpa oss just reflektera över en kommunikationssituations villkor och utfall. Visuell retorik har sedan början av 2000-talet varit ett växande forskningsområde i Norden (Kjeldsen 2002, 2010. Mral & Ollinder 2013, Mral, Gelang & Bröms 2015). Till dags dato har det mig veterligen inte bedrivits någon retorikvetenskaplig forskning om bild i undervisning, inte heller någon utbildningsvetenskaplig forskning som utnyttjat de resurser retoriken har att erbjuda. Om detta vill jag tala, hur retorik kan hjälpa en lärare att reflektera över bilden i undervisningen.

Katharina Dahlbäck, Anna Lyngfelt
Göteborgs universitet

Estetiska uttrycksformers betydelse i svenskämnet

Studiens syfte är att utforska de estetiska uttrycksformernas betydelse i ämnena svenska och musik (årskurs 1-3). Svenskämnet beskrivs som ett teoretiskt ämne även om det innehåller områden som traditionellt betraktas som estetiska: lyrik, dramatik och prosa (Aulin-Gråhamn & Thavenius, 2003). Musikämnet beskrivs som estetiskt även om det innehåller teoretiska kunskapsområden. Begreppsbyggnad som kan vara fruktbar för att tala om estetiska uttrycksformer och lärande i båda ämnena är multimodalitet och literacy. Ett multimodalt perspektiv belyser de många olika kommunikationsvägar (ex musik, bild och form, litteratur, teater, film och dans) genom vilka människor kan skapa mening samt erövra och utveckla kunskap (Selander & Kress, 2010). I multimodal teori ses inte verbal- och skriftspråk som den självklara utgångspunkten för representation och kommunikation. Ur ett literacyperspektiv ses språkanvändning som en dynamisk och social aktivitet där människor är aktiva och engagerar sig för att skapa mening genom olika teckensystem (Barton, 2007).

Utifrån ovanstående teoretiska grunder finns det förutsättningar för ämnesövergripande interaktion där de gemensamma delarna i svenska och musik ingår: ljud, rytm, melodi och syntax. Svenskämnets nyckelord - läsa, skriva, tala och lyssna - har mycket gemensamt med musikämnets nyckelord – sjunga, musicera, skapa och samtala. Lärandeobjektet sång erbjuder möjlighet att utforska exempelvis ljud, toner, röst, bokstäver, ord, rim, rytm, stavelser, meningar, melodi, noter, symboler, bild och rörelse genom reflektion och skapande aktiviteter. Resultat från tre ingående studier – aktionsforskning utifrån en språk-och musikmodell, kritisk läsning av svenskämnets kursplaner och

intervjuer med klasslärare om estetiska uttrycksformer – belyser möjligheter för samverkan i en estetisk praktik som gynnar både språkligt och musikaliskt lärande.

Referenser:

- Aulin-Gråhamn, L. & Thavenius, J (2003). *Kultur och estetik i skolan*. Rapporter om utbildning 9/2003. Malmö högskola: Lärarutbildningen.
- Barton, D. (2007). *Literacy: an introduction to the ecology of written language*. Malden MA: Blackwell.
- Selander, S. & Kress, G. (2010). *Design för lärande – ett multimodalt perspektiv*. Stockholm: Norstedt.

Session 3

Pernilla Andersson Varga, Center för skolutveckling, Göteborgs stad

Ann-Christin Randahl, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet

Svenskläraren som samtalsledare – ett sätt att lyfta elevers literacykompetens (?)

Läsluftets fortbildningsmodell bygger på internationella studier av lärares professions-utveckling där lärare lär tillsammans (se t ex Stoll, 2006; Timperley, 2011; Wiliam, 2008). I Sverige används vanligen begreppet *kollegialt lärande* (Nyvaller, 2015; Skolverket, 2013). I Timperleys studier av framgångsrik fortbildning lyfts flera faktorer fram som väl rimmar med Läsluftets utformning – att kunskap och kompetens integreras, att lärare ges upprepade tillfällen att lära och tillämpa nya kunskaper tillsammans, och att lärare gemensamt reflekterar över sin undervisning. Timperley lyfter också fram betydelsen av extern expertkunskap - *knowledgeable expertise* - för att möjliggöra ett konkret nylärande.

I denna presentation intresserar vi oss för handledarens roll i Läsluftet. Handledaren är en nyckelperson i fortbildningsmodellen och utbildas av Skolverket. Eftersom handledaren är svensklärare, har vederbörande språkdidaktisk kunskap och kompetens med sig i denna roll. På Läs- och skrivportalen beskrivs dock handledarens funktion som främst stöttande: "Handledaren är framför allt en samtalsledare i det kollegiala arbetet". Rollen som språkdidaktisk 'expert' tonas alltså ned. Denna spänning intresserar vi oss för.

Vår huvudsakliga frågeställning gäller vilket slags stöd handledaren utgör i praktiken. Handlar det i första hand om att vara en samtalsledare för att styra en process, eller efterfrågas handledarens språkdidaktiska kompetens? Vilka möjligheter och hinder ligger i dessa båda roller? Studiens resultat bygger på en enkät med öppna frågor som besvarats av 25 handledare.

Referenser

- Nyvaller, M. (2015). *Pedagogisk utveckling genom kollegial granskning: allet Lärande Besök utifrån aktör-nätverksteori*. Göteborg: Acta universitatis Gothoburgensis.
- Skolverket (2013) *Skolverkets lägesbeskrivning 2013*. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3014>
- Stoll, L. m.fl. (2006). Professional learning communities: a review of the literature. *Journal of Educational Change*, 7 s. 221–258.
- Timperley, H. (2011). *Realizing the power of professional learning*. Maidenhead: Open University.
- Wiliam, D. (2008). Changing Classroom Practice. *Educational Leadership*, 65:4 s. 36–42.
- <http://rapps.pbworks.com/f/Julia%20Articles%20ASLI%202011.pdf>

Anne Palmér, Malin Mark
Uppsala universitet

Enighet och oenighet – lärares samtal om bedömning av muntlighet

I gymnasieskolans kurser Svenska 1 och Svenska som andraspråk 1 innebär provet i muntlig framställning att eleven ska planera och hålla ett muntligt anförande inför en grupp. Vid bedömningen arbetar läraren med en bedömningsmatris, där de förväntningar som finns på elevernas anföranden presenteras utifrån ett antal givna normer. Ett antagande är att bedömningsmatrisen, med tillhörande kommentarer och bedömda elevprestationer, ska bidra till att en tolkningsgemenskap (Berge 2005:103 ff.) utvecklas bland Sveriges lärare om vad som utgör kvalitet i elevers muntlighet. Att en sådan gemenskap bör innehålla visst motstånd mot kollegers yttranden, och att motståndet kan leda till ny insikt, visar bland andra Matre & Solheim (2015:241) i en artikel om lärarsamtal om elevers skrivna texter.

En pågående undersökning om bedömningen av kursprovet omfattar 57 elevers anföranden på 6 gymnasieskolor. Anförandena har samtliga filmats och bedömts av tre oberoende bedömare. Efter den individuella bedömningen har bedömarna samlats för ett samtal, då bedömningarna jämförts och diskuterats. Samtalen är ljudinspelade och utgör material i den delstudie som vi här presenterar.

Studiens syfte är att undersöka hur de tre bedömarna i samtalen förhåller sig till de tolkningar av bedömningsmatrisens normer som presenteras av kollegerna i samtalen. Vilka delar av bedömningen orsakar oenighet i samtalen? I vilken mån och hur markerar de bedömande lärarna enighet respektive oenighet med kollegerna om hur normerna ska uppfattas och tillämpas? Med studien vill vi bidra med kunskap om hur givna normer om kvalitet i muntlig framställning kan uppfattas, användas och utmanas i lärares bedömningsamtal.

Studiens metod är en form av samtalsanalys utifrån Linells (1998) begrepp *topical episodes*, vilka beskrivs som "dynamic events, housing both action and topics" (s. 183). Resultatet visar bland annat vilka bedömningsfrågor som leder till topikal episod där deltagarna visar oenighet med kollegerna. Vidare beskrivs hur deltagarna i turtagningen visar enighet och oenighet med varandra.

Litteratur

Berge, Kjell Lars, 2005: Studie 3. Skriveprøvenes pålitelighet. I: *Ungdomers skrivekompetanse, Bind 1, Norsksensuren som kvalitetsutvurdering*, red. av Kjell Lars Berge, Lars Siegfred Evensen, Frøydis Hertzberg, Wenche Vagle. Oslo: Universitetsforlaget. S. 101–113.

Linell, Per, 1998: *Approaching Dialogue. Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.

Matre, Synnøve & Solheim, Randi, 2015: Laerarsamtalar om elevtekstar – mot eit felles fagspråk om skrivning og vurdering. I: *Alle tiders norskdidaktiker. Festskrift til Frøydis Hertzberg på 70-årsdagen*, red. av Rita Hvistendahl & Astrid Roe. Oslo: Novus forlag. S. 219–243.

Anja Malmberg, Marie Sörlin
Umeå universitet

Samtalskultur i lärarstudenters samtal om grammatik

Grammatikundervisning har intresserat forskningen under de senaste åren. Man har undersökt studenters attityder (Strzelecka & Boström 2013) och testat nya undervisningsmetoder (Myhill m.fl. 2012). I vår pilotstudie ligger fokus på de lärande samtal om grammatik som blivande svensklärare

deltar i under sin utbildning. Som underlag till studien har vi två naturligt förekommande samtal från två olika studentgrupper.

Studenterna läser en grundläggande grammatikkurs, som utformats med tanke på att ge dem tillfälle till kollektiv kunskapsbildning (Säljö 2013). I grupper om fyra har de i uppdrag att förbereda en grammatisk analys av en autentisk elevtext till ett seminarium. Studenterna arbetar självständigt utan lärarens övervakning. Resurser i lärandet är dialogen med de andra studenterna, läroboken (Bolander 2012) och kursens undervisningsstoff. Analysen av elevtexten ska ge dem underlag för en didaktisk bedömning av vad eleven behöver öva.

I den här presentationen jämför vi hur de två studentgrupperna arbetar. Vi är intresserade av hur studenterna använder varandra i samtalet för att kunskapa kring uppgiften och grammatikterminologin. Vem ställer frågor eller ger förslag och vem bemöter dem? Uppkommer frågorna ur den analys de gör tillfället ägnar sig åt, eller rör de grammatik i allmänhet? Hur använder gruppen den verbaliserade kunskapen i sitt fortsatta analysarbete?

Inspelningarna är gjorda mot slutet av kursen vilket innebär att det inte är första gången studenterna genomför ett grammatiksamtal. De har haft möjlighet att utveckla en samtalskultur och frågan är på vilket sätt denna samtalskultur är kollektiv och om den gynnar deras lärande?

Referenser

- Bolander, Maria, 2012. *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm, Liber.
- Myhill, Debra, Jones, Susan M., Lines, Helen & Watson, Annabel 2012. Re-thinking grammar: the impact of embedded grammar teaching on students' writing and on students' metalinguistic understanding. *Research Papers in Education*, vol. 27, nr. 2, s. 139–166.
- Strzelecka, Elzbieta och Boström, Lena, 2013. Min grammatikhistoria: Roliga och sorgliga berättelser ur verkligheten. En fenomenografisk analys av 313 studenters berättelser. *Texter om svenska med didaktisk inriktning/Nationella nätverket för svenska med didaktisk inriktning*, s. 29-50
- Säljö, Roger (2013) *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Lund, Studentlitteratur.

Session 4

Eva Hultin, Maria Westman

Högskolan Dalarna

Svensklärares didaktiska val i det digitaliserade klassrummet

Digitaliseringsprocessen av samhälle och skola har varit och är av genomgripande art; det råder således inget tvivel om, som påpekats tidigare, om skolan kommer att digitaliseras, utan snarare *hur* detta genomförts och genomförs (Lindström, 2012). Syftet med denna studie är att undersöka hur svensklärares skrivdidaktiska val är relaterade till digitala verktyg. Därmed vill vi bidra till det forskningsfält vars gemensamma fokus kan sägas vara digitaliseringens påverkan på ämnesinnehåll och nya undervisningsmetoder (se exempelvis Hillman, 2011; red. Hultin & Westman, 2013 och 2014; red. Lantz-Andersson & Säljö, 2014; Selander, 2008; 2008).

Studien är en kvalitativ ansats. I en första fas deltog tio lärare i didaktiska plattformar (4 tillfällen) som organiserades av oss forskare, där de ombads att presentera sina skrivdidaktiska val som de gjort i ett av dem valt skrivutvecklande arbete med eleverna. I en andra fas genomfördes fokusgruppsintervjuer med sju av lärarna där tematiken från didaktiska plattformarna fördjupades men också där frågor ställdes om ämnen som inte kommit upp tidigare.

Det preliminära resultatet visar två dominerande teman i lärares tal (lärardiskurser) om sina didaktiska val i skrivundervisningen relaterat till digitala verktyg; 1) bedömning (framförallt formativ bedömning) och 2) Organisering av arbetet (temporal och rumsliga aspekter var framträdande). I lärarnas tal om sin skrivundervisning finns ett ytterligare tema ständigt närvarande, nämligen undervisningens innehåll (den didaktiska vad-frågan). Detta tema blev däremot inte relaterat till vare sig didaktiska val eller digitala verktyg i lärarnas tal och föreföll att vara underordnad i relation till bedömning och organisering. Lärarnas tal om sina didaktiska val är inte formulerade i ett utbildningspolitiskt, samhälleligt eller (ämnes)historiskt vakuum; deras didaktiska val kan förstås i relation till den nationella utbildningspolitiska diskursen (exempelvis så aktualiseras läro- och kursplaner), didaktiska trender (exempelvis En läsande klass) och historiska utbildnings- och ämnestraditioner (progressivism; erfarenhetspedagogiska- och färdighetsdiskurser).

Christina Olin-Scheller, Yvonne Liljekvist, Jorryt van Bommel
Karlstads universitet

Svensklärare på sociala medier. Metodiska och etiska utmaningar för forskningen

I en pågående studie "Fortbildning på Facebook" belyser vi frågor som relaterar till lärares fortsatta professionella kunskapsutveckling efter avslutad lärarutbildning. Fortbildning för lärare har sedan länge initierats och organiserats "uppifrån" av regering, myndigheter och företrädare för kommuner och skolområden. De senaste årens snabba utveckling av forum på sociala medier där både större eller mindre grupper av människor samlas och på ett enkelt sätt diskuterar gemensamma angelägenheter, har skapat mer informella lärandemiljöer för lärare – initierade, utformade och helt drivna av lärarna själva. I studien har vi ett specifikt fokus på Facebook-grupper där lärare i matematik eller svenska kommunicerar och vi undersöker hur kollektiv ämnesdidaktisk kunskapsbildning i en informell lärandemiljö kan se ut utan styrning från skolledning, skolförvaltningar eller skolmyndigheter. Processen att fånga, hantera och analysera data som belyser praktiken kring hur, när och varför lärare använder Facebook för att diskutera professionsfrågor, består av en rad metodiska och etiska utmaningar. Forskningsfältet präglas av en snabb förändringstakt där villkoren för studierna ständigt utmanas. Forskningen inom detta fält är begränsad och en aktiv diskussion om såväl om hur man kan gå tillväga som vilka värderingar som präglar dessa val, är nödvändig. I vår presentation beskriver och problematiserar vi därför dels vilka etiska avvägningar vi gjort vid den inledande insamlingen av empiriska data, dels vilka metodiska vägval vi gjort. Vi utgår i presentationen från ett empiriskt material bestående av den samlade aktiviteten under ett år (2015) på 10 Facebookgrupper (5 för svensklärare och 5 för matematiklärare). Våra preliminära resultat visar att mellan 52 och 65% av inläggen sker utanför reguljära arbetstider – på vardagar före klockan 8 eller efter klockan 17. Vidare ser vi att 20% av inläggen sker under helgerna.

Session 5

Anna Lindholm
Göteborgs universitet

Stöttning med hjälp av lässtrategier i det flerspråkiga klassrummet

På mellanstadiet blir sakprosatexterna längre och mer utmanande och det ställer krav på såväl elever som lärare. Ett medvetet och strategiskt arbete med såväl språk som innehåll är då av vikt, särskilt

med elever som inte har svenska som sitt förstaspråk. Ett sätt att arbeta med textförståelse är med hjälp av lässtrategier och forskning om lässtrategiundervisning visar att elever (i synnerhet lässvaga) förbättrar sin läsförståelse genom konkret arbete med läsförståelsesstrategier.

I denna presentation kommer delresultat från ett pågående avhandlingsarbete att diskuteras. Syftet med delstudien är att undersöka vilka lässtrategier som lärare använder i olika ämnen på mellanstadiet och hur de anpassar arbetet med lässtrategier utifrån de flerspråkiga elevernas förutsättningar och behov. En observationsstudie genomfördes 2015 och i den ingick två klasser i årskurs 4, där ca 95% av eleverna var flerspråkiga. Undervisningen i tre ämnen följdes: biologi, religion och svenska som andraspråk och audioinspelningar och observationsprotokoll användes som stöd vid insamlingen av material.

Resultatet visar att lärarna, som fått kompetensutveckling i Reciprocal Teaching (RT), främst använder tre lässtrategier i arbetet med sakprosatexter. Att *göra förutsägelser* och att *reda ut oklarheter* är de som används mest frekvent i de tre klassrummen och en av lärarna använder också strategin *sammanfatta*. Att *ställa frågor* till texten är en strategi som ännu inte används och det är ett medvetet val av lärarna. I analyserna av observationsmaterialet har Cummins *Literacy Engagement Framework* (2015) använts och resultatet visar att arbetet med lässtrategier passar väl in i det övriga språk- och kunskapsutvecklande arbetet som lärarna utgår från i sin undervisning.

Studien visar dessutom att det finns goda förutsättningar för de flerspråkiga eleverna att utveckla såväl läs- som skrivförmåga, även om utmaningar finns.

Gudrun Svensson, Ann-Christin Torpsten

Linnéuniversitet Växjö och Kalmar

Elevtexter ur ett flerspråkighetsperspektiv – translanguaging som medvind och motvind

Föreliggande presentation utgår från en 3-årig longitudinell studie av undervisning med användning av flerspråkiga elevers alla språkliga resurser för lärande. Lärarna tillämpar Garcias (2009) båda principer för translanguaging, *social rättvisa* och *social praktik*, i sin undervisning, vilket innebär att de arbetar medvetet och strategiskt för att eleverna ska utveckla sina båda språk i meningsfulla sammanhang (se Svensson 2016) och uppnå den kunskapsnivå som förväntas enligt kunskapsmålen för grundskolan (Skolverket 2015).

Syftet med denna delstudie är tvåfaldigt, dels att utifrån elevers egna texter och bilder synliggöra deras ställningstaganden i förhållande till sin egen flerspråkighet och den flerspråkiga undervisning som erbjuds dem, dels att utifrån närtudiet av texterna och bilderna visa hur lärare kan understödja elevers utveckling till aktiv tvåspråkighet inom ramen för translanguaging.

Materialet till studien har samlats in från introduktionen av translanguaging i årskurs 4 fram till slutet av årskurs 6 och består av elevers dagboksanteckningar, bilder och enkätsvar. Fem av 35 elever är valda för närtudium med utgångspunkten att de har varierande språklig bakgrund och vistelsetid i Sverige samt varierande språkliga erfarenheter vid den tidpunkt då translanguagingprojektet påbörjades.

Undersökningen visar att translanguaging, som framhålls som ett framgångskoncept för likvärdig tvåspråkighet hos flerspråkiga elever samt deras identitets- och kunskapsutveckling (se exempelvis Baker 2000; Creese & Blackledge 2010), inte är ett lika självklart framgångskoncept för samtliga fem elever i studien. Elevernas skilda förutsättningar kan ge dem både medvind och motvind vid tillämpning av translanguaging i klassrummet. Lärare måste ta med i beräkningen att elevernas skriftliga förkunskaper på båda språken är av central betydelse för möjligheterna att ta vara på de

vinster som translanguaging erbjuder. Resultatet visar hur lärarna utformar undervisningen för att ge de enskilda eleverna chans till optimal utveckling av sin flerspråkiga potential.

Referenser

- Baker, C. (2000). *The care and education of young bilinguals: an introduction for professionals*. Great Britain: Cambrian
- Creese, A. & Blackledge, A. (2010). Translanguaging in the Bilingual Classroom: A Pedagogy for Learning and Teaching. *The Modern Language Journal*, *94* (1), pp.103–115.
- Garcia, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: a global perspective*. New Jersey, USA: Wiley-Blackwell.
- Skolverket (2015). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Svensson, G (2016 u.u). Translanguaging för elevers kunskaps-, språk- och identitetsutveckling. I: Kindenberg, B. *Flera språk, flera resurser*. Stockholm: Liber.

Siv Björklund (Vasa universitet, Finland) , **Ria Heilä-Ylikallio** (Åbo Akademi University, Finland) , **Sofia Jusslin** (Åbo Akademi University, Finland) , **Katarina Rejman** (Stockholms universitet, Sverige), **Ulrika Magnusson** (Stockholms universitet, Sverige), & **Camilla Rosvall**, (Vasa universitet, Finland)

Tre skolor. Tre språk- och skrivmiljöer. Tre textkulturer?

Skrivkompetensprojektet syftar till att identifiera processer som stöder skriftspråsutveckling i olika skolmiljöer där svenska är ett undervisningsspråk och innefattar elever som har svenska som förstaspråk (L1) och andraspråk (L2) samt elever både i Sverige och i Finland. Projektet arbetar utgående från en bred teoretisk referensram som rymmer analyser av såväl skrivprocess som skrivprodukt. Skrivandet ses alltså som en social praktik (se t.ex. Barton 2007). Intresse riktas både mot elevtexter, där två delanalyser är gjorda med avseende på grad av fiktion och värdering i narrativer (Rejman m.fl. submitted) samt tecken på multimodala inslag (Heilä-Ylikallio m.fl. submitted). Den omgivande skrivmiljön i de tre klasserna är även kartlagd (Jusslin 2016), där likheter och skillnader i litteracitetshändelser analyseras med hjälp av fotografier (1800 stycken bilder) och teori av Barton (2007) och Kress (2003; 2009).

I presentationen tar vi utgångspunkt i 66 elevtexter skrivna i skolår 5 i tre olika klassrum i Finland och Sverige. Vi diskuterar det skolska (Berge 1988) med själva skrivuppgiften och visar på elevers kreativa sätt att lösa en sådan uppgift bland annat med bilder och symboler som framträder då forskare läser med multimodala linser (Peled-Elhanan 2015). Vidare tecknar vi en bild av de tre olika klassrummen som skrivmiljö på basis av de belagda skrifthändelserna. På så sätt önskar vi få en mångdimensionell förståelse av skolskrivandet och bidra till diskussionen om skrivpedagogik och textkulturer i skolan.

Referenser:

- Barton, David (2007). *Literacy: an introduction to the ecology of written language*. Oxford: Blackwell.
- Berge, Kjell Lars (1988). *Skolestilen som genre. Med påtvungen penn*. Oslo: LNU/J.W: Cappelens Forlag.
- Heilä-Ylikallio m.fl. (submitted.). *Elevtextens många uttryck – mot en multimodal analys*.
- Jusslin, Sofia (2016). *Textmiljön i tre klassrum. En beskrivning av skrifthändelser i en finlandssvensk skola, en språkbadsskola och en svenrigesvensk skola*. Opublicerad pro gradu-avhandling. Åbo Akademi: Vasa.
- Kress, Gunther (2003). *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge
- Kress, Gunther (2009). Assessment in the perspective of a social semiotic theory of multimodal teaching and learning. I: Claire Wyatt-Smith & Joy Cumming (Red.). *Educational assessment in the 21st century: Connecting theory and practice*. London, New York, Dordrecht, Heidelberg: Springer. 19–43.
- Peled-Elhanan, Nurit (2015). Children's Writing as Design: An Examination of Children's Multimodal Texts. I: Arlene Archer & Ester Breuer (Red.). *Multimodality in Writing. The State of Art in Theory, Methodology and Pedagogy*. Leiden/Boston: Brill.
- Rejman, K. M.fl. (under publicering). *Elever i årskurs 5 skriver narrativer – en analys av fiktion och värdering*.
- Skrivkompetens* (2016). Beskrivning av forskningsprojekt. Citerat 30.4.2016. Tillgänglig: http://www.uva.fi/sv/research/groups/lile/projects/kirjoittamisen_taidot-002.

Pass 2, torsdag 24 nov kl. 14.00–15.30

Session 1 Lokal: Sven-Ingvars Ordförande: Catharina Tjernberg	Session 2 Lokal: Fridolf Rhudin Ordförande: Sylvana Sofkova Hashemi	Session3 Lokal: Leander Ordförande: Karolina Wirdenäs	Session 4 Lokal: Zarah Ordförande: Magnus Persson	Session 5 Lokal: Ordförande: Katharina Dahlbäck	Session 6 Lokal: Sola Ordförande: Lise Iversen Kulbrandstad
Catharina Tjernberg Processinriktat läs- och skrivlärande: En väg till inkludering?	Katarina Cederlund, Sylvana Sofkova Hashemi "Här styrker bilden texten": Att utveckla en multimodal bedömningspraktik	Sofia Hort Examinationsuppsatsens text, ting och rum. En fallstudie av en lärarstudents skrivprocess	Tove Sommervold Bildeboklesningar på ungdomstrinnet	Maria Lim-Falk, Tomas Riad Lingvistisk litteracitet på lärarutbildningen – möjligheter och utmaningar	Gunhild Tomter Alstad Anne Marit V. Danbolt Gunhild Randen Susanne Duek Birgitta Ljung Egeland Anna Lindholm Anne Golden Marte Monsen Gunhild Tveit Randen Lise Iversen Kulbrandstad Symposium Språk og tekst i flerspråklige barnehager og skoler – lærer- og elevoppfatninger
Carina Hermansson Att läsa e-böcker: röst, kropp och lässtrategier	Nikolaj F. Elf, Christina Olin- Scheller, Anna Slotte, Øystein Gilje Multimodalitet i kursplaner för L1 utifrån ett nordiskt perspektiv	Elzbieta Strzelecka Att mäta det akademiska språket	Olle Widhe Estetiska läspraktiker, social motivation och meningsskapande på kroppslig grund	Katharina Dahlbäck, Viktoria Bengtsdotter- Katz Grundlärostudenters uppfattningar om poesi	
Ewa Bergh Nestlog, Helene Ehriander Bokhunden som modalitet och del av en föreställningsvärld	Maria Larsson Den omätbara svenskan	Maria Lim Falk, Karolina Wirdenäs Självständiga arbeten i svenska – progression, vetenskaplighet och ämneskompetens på ämnesläroutbildningen	Magnus Persson När läsecirkeln möter live-bokklubben. Om några omkring- läsande praktiker och deras didaktiska potential	Anna Sigvardsson Att undervisa i poesi – poesiintresserade gymnasielärare om sitt arbete	

Pass 2, torsdag 24 nov kl. 14.00–15.30

Session 1

Catharina Tjernberg

Karlstads universitet

Processinriktat läs- och skrivlärande: en väg till inkludering?

Syftet med den studie jag utgår från är att ta reda på hur läs- och skrivundervisning kan fungera framgångsrikt i praktiken utan att vara exkluderande. I min presentation visar jag hur en inkluderande läs- och skrivundervisning gestaltar sig i en framgångsrik, pedagogisk verksamhet. Frågor som diskuteras är hur man kan utveckla inkluderande skriftspråkspraktiker och hur hinder för deltagande och lärande kan undanröjas.

Utgångspunkt för analysen är en longitudinell praxisorienterad studie (Tjernberg, 2013) vars resultat har analyserats på nytt utifrån nya frågeställningar och sammanförts med forskningsmässigt vedertagna principer för *inclusion education* (Florian, 2014; Waitoler & Artiles, 2013; Ferguson, 2008; Howes et al. 2005).

Utmärkande för den pedagogiska gestaltningen jag presenterar är strukturen, det formativa arbets sättet och att scaffolding förekommer på olika nivåer. Dessa olika nivåer av stödstrukturer fyller olika syften på väg mot ett ökat lärande och större självständighet. De språkliga aktiviteterna samtalande, läsande och skrivande sker interaktivt. Högläsning, textsamtal och processkrivning i olika former syftar till att bygga upp elevernas ordförråd, utveckla läsförståelse, lära eleverna effektiva läs- och skrivstrategier samt utveckla den metaspråkliga förmågan. Centralt för lärarna är att skapa ett tillåtande och tryggt klassrumsklimat där det råder ett naturligt förhållningssätt till olikheter och där elevens tillit till den egna förmågan får utvecklas. Läraren har höga förväntningar på eleven vilket motsvaras av dennes ständiga strävan att stödja elevens proximala utveckling. Arbets sättet är formativt vilket innebär att läraren följer elevens lärande i den dagliga verksamheten.

I min presentation kommer jag att ta upp hur läraren modellerar sin undervisning genom att tänka högt och visa i handling, och hur eleverna gör skrivstrategierna till sina egna genom att arbeta på det representativa stadiet. *Det vägledande samtalet* som bygger på delaktighet är här centralt.

Carina Hermansson

Umeå universitet/Malmö högskola

Att läsa e-böcker: röst, kropp och lässtrategier

Narrativa texter som presenteras på mobiltelefon, dator eller digital lärplatta erbjuder idag ett alternativ till den pappersburna boken. Sådana digitala presentationer medför andra situationer där elever kan lyssna till, läsa och interagera med innehållet. Denna presentation beskriver och analyserar hur sexåringar gör när de läser en narrativ digital bok och vilka lässtrategier som uppstår i klassrummets digitala läsaktivitet. Jag utgår ifrån ett relationellt och nätverksteoretiskt perspektiv via Deleuze och Guattari (1987), vilket innebär att läsaktiviteten ses som en effekt av de relationer som skapas mellan exempelvis lärare, elever, digital lärplatta, didaktiska intentioner som lässtrategier, digital uppläsningröst, känslor och gester. Detta perspektiv kan ses som en alternativ förståelse av lässtrategier ofta genomförda som kognitiva och metakognitiva läsinstruktioner i klassrummet.

Studien har ett etnografiskt material bestående av videoinspelningar och fältanteckningar från digitala läsaktiviteter i tre förskoleklasser i södra Sverige. Jag har följt fyrtio sexåringar och deras lärare under en termin med avslut juni 2015.

Resultaten i denna presentation grundar sig på en analys av fyra sekvenser. Analysen åskådliggör hur meningsskapande av det lästa materialiseras i gester och kroppsliga rörelser när elever läser digitala narrativa texter. Avslutningsvis för jag en didaktisk diskussion kring vad det skulle kunna innebära för förskolans och skolans läsundervisning när kroppslighet utgör ett centralt villkor för hur elever skapar och kommunicerar mening kring det lästa.

Referenser:

Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia* (B. Massumi, Trans.). Minneapolis, MN: University of Minnesota Press. (Original work published 1980)

Ewa Bergh Nestlog, Helene Ehriander
Linnéuniversitetet

Bokhunden som modalitet och del av en föreställningsvärld

I projektet "Bokhunden och Astrid Lindgren", finansierat av Allmänna arvsfonden, utbildas hundar och hundförare för läsning tillsammans med barn. Syftet är att med bokhundar som medium föra samman barn med litteratur och främja barnens möjligheter att på ett tilltalande sätt utveckla läsförståelse och intresse för läsning och litteratur. I denna pilotstudie undersöker vi hur Ronja, 8 år, skapar mening i och utifrån en text som hon läser högt tillsammans med en bokhund och dess förare. Syftet är att hitta förklaringar till barnets uttryck för meningsskapande i text och praktik för att förstå bokhundens och läspraktikens betydelse för barnets läsning. Forskningsfrågan är: Vilken roll spelar bokhunden i läsarens meningsskapande under läsningen? Det empiriska materialet utgörs av de erfarenheter som en hundförare gjort i samband med några Ronjas läsning tillsammans med bokhunden. Hundföraren har fört anteckningar i anslutning till läsningarna. Studien visar att Ronja parallellt rör sig i två föreställningsvärldar, nämligen en som rör boken och en som rör bokhunden. På så sätt utvidgas meningsskapandet i bokens föreställningsvärld till att också inkludera praktiken med bokhunden. I läspraktiken får Ronja anledning att processa sina tankar under läsningen eftersom bokhunden och hundföraren är där och lyssnar outtröttligt. Genom att röra sig i båda föreställningsvärldarna – textens och praktikens med hunden – utvidgas Ronjas möjligheter att göra det föreställda verkligt och faktiskt genom att hunden i realiteten är där och fungerar som medium för hennes meningsskapande under läsningen. Genom bokhunden blir läsningen således mer multimodal eftersom hunden utgör en modalitet som stöder läsarens meningsskapande i de båda föreställningsvärldarna. Kunskaper från studien kan ge didaktiska implikationer för läspraktiker även i sammanhang där ingen bokhund finns.

Session 2

Katarina Cederlund, Högskolan Väst
Sylvana Sofkova Hashemi, Göteborgs universitet

”Här styrker bilden texten”: Att utveckla en multimodal bedömningspraktik

Genom den tekniska och mediala utvecklingen lever vi idag i ett multimedialt samhälle där det skrivna ordet inte bara är ett bland flera kommunikationsmedier utan också integreras med bild, film, ljud och tal. Läsande och skrivande har alltid varit multimodalt men den digitala teknologin möjliggör än större komplexitet i de multimodala uttrycken. Tidigare forskning har visat att även om elever komponerar multimodala texter så omfattar inte etablerade bedömningspraktiker komplexiteten hos multimodalt textskapande. Bedömningspraktiker signalerar vad som är legitim kunskap och påverkar hur undervisningen utformas. Kunskap om hur lärare uppmärksammar och bedömer multimodal texthantering samt hur praktikutveckling på området kan understödjas får därmed betydelse för utvecklingen av svenskämnets didaktik. I föreliggande studie undersöks när en grupp lågstadielärare erbjuds redskap för att betrakta texter utifrån design och samspel mellan olika semiotiska resurser. Det empiriska materialet består av filmade observationer av lärarnas kollegiala samtal och sambedömningar, samt lärarnas skriftliga reflektioner och bedömningar av multimodala elevtexter. Texterna samlades in före och efter en intervention där lärarna presenterades för begrepp och perspektiv baserade på Eve Bearnes (2009) ramverk för analys och bedömning av multimodal text och textprogression. Genom analyser av hur lärarnas förståelse av kvalitet och progression i multimodal texthantering manifesteras och förhandlas belyser studien de utmaningar lärare och undervisning förväntas hantera och ställs inför vad gäller bedömning av multimodala elevtexter. Resultaten visar hur tillgängliga diskurser och redskap möjliggör och begränsar praktiken vilket väcker frågor om vilken kunskap elever och lärare behöver för multimodal texthantering. Vi diskuterar svenskämnets gränser mot bildämnet och implikationer för lärarutbildning och lärares kompetensutveckling.

Nikolaj F. Elf, Syddansk Universitet
Christina Olin-Scheller, Karlstad University
Anna Slotte, University of Helsinki
Øystein Gilje, University of Oslo

Multimodalitet i kursplaner för L1 utifrån ett nordiskt perspektiv

Styrdokumentet för L1 har bäring på vilket utrymme och vilken roll multimodalitet och digitalitet literacy får i klassrummet. Kursplanerna för L1 uppvisar stora likheter i de nordiska länderna, även om skillnader i hur stoffet organiseras finns. Eftersom Norden också delar en språklig gemenskap är det intressant att ta ett helhetsgrepp om styrdokumentet för Norge, Sverige, Danmark och Finland och belysa skillnader och likheter mellan länderna. Denna presentation ger en översikt över hur multimodalitet uttrycks i kursplanenmålen för L1 i dessa länder. Baserat på analyser av styrdokumentet i respektive land, beskriver vi utifrån en sociokulturell teoribildning, hur och vilka perspektiv av multimodalitet som kan urskiljas i kursplanerna för motsvarande årskurs 8. Analysen är en del av det nyligen etablerade projekt *Multimodal literacy practices in L1 – a Nordic perspective (MultiL1)*, som också presenteras. Våra resultat visar att alla kursplaner för L1 i de nordiska länderna är nyligen framtagna/reviderade. De norska styrdokumentet skriver fram kompetensmål som

relaterar till literacy och multimodalitet i varje enskilt ämne, också för L1 där multimodalitet främst förekommer i relation till området språk, litteratur och kultur. I Sverige finns inga övergripande mål för alla ämnen i relation till literacy, och multimodalitet i L1 förekommer sparsamt och huvudsakligen som ett verktyg. Den danska kursplanen för L1 inkluderar multimodalitet i mål som relaterar till IT och media samt Produktion och kommunikation. Den finska kursplanen organiseras utifrån sju kompetenser där multimodalitet och digital kompetens utgör en. Samtliga mål i L1 är därför relaterade till de övergripande kompetenserna. Avslutningsvis diskuteras vilka implikationer dessa resultat kan ha för empiriska studier med ett specifikt fokus på multimodalitet. Vad kan man exempelvis förväntas återfinna i den faktiska undervisningen och hur kan detta metodiskt undersökas?

Maria Larsson

Karlstads universitet/Högskolan Dalarna

Den omätbara svenskan

För gymnasiets svenskämne har skolreformen 2011 inneburit att ytterligare ett nationellt prov införts. Förutom det nationella provet i årskurs 3 finns nu även ett nationellt prov redan i årskurs 1. Detta består av tre delprov, muntlig och skriftlig framställning samt läsförståelse. Det delprov som testar läsförståelse är en helt ny typ av prov för gymnasiet. I presentationen lyfts aspekter fram som belyser vad som händer med undervisningen och med textarbetet när en tydlig politisk styrning i form av ett nytt nationellt prov i läsförståelse tar sig in i den enskilda lärarens klassrum.

Med utgångspunkt i Stephen Balls teori om policy enactment som betonar att det är människor som gör policy och att policyutövning därför kommer att anta olika form, vill denna presentation belysa washbackeffekten av det läsprov som infördes på gymnasiet 2011. Undersökningen är en kvalitativ intervjustudie bestående av två delstudier där det empiriska materialet består av intervjuer med fokusgrupper respektive enskilda lärare.

Detta konferensbidrag är ett work in progress och några preliminära resultat visar att trots att de intervjuade lärarna är positivt inställda till det nya läsprovet så har det inte påverkat undervisningen i någon större utsträckning. Moment har flyttats om mellan de olika kurserna men textarbete utifrån explicit läsförståelseträning förekommer i stort sett inte. Det motsatta gäller de andra två delproven där uppgifter som påminner om eller är identiska med det nationella provets uppgifter förekommer i stor utsträckning. Möjliga förklaringar kan vara läsprovets otydliga förankring till kursens kunskapskrav och lärarnas uppfattning om att svenskämnet inte är mätbart.

Session 3

Sofia Hjort

Örebro universitet

Examinationsuppsatsens text, ting och rum - En fallstudie av en lärarstudents skrivprocess

Att skriva den examinerande uppsatsen hör till de svåraste uppgifterna som en student ställs inför under sin utbildning. I cirka tio veckor lämnas studenten i stort sett ensam med att ta sig an denna uppgift. I mitt övergripande avhandlingsprojekt vill jag närma mig de utmaningar som studenter ställs

inför i sitt uppsatsskrivande och hur studenter hanterar och strukturerar denna process. I avhandlingen intas ett nymaterialistiskt perspektiv (ex. Rule 2013), vilket sätter fokus på hur studenter iscensätter sitt skrivande kopplat till olika materiella och rumsliga aspekter. I detta föredrag presenteras en delstudie där en students uppsatsprocess analyseras med särskilt fokus mot de *textkedjor* som blir synliga i skrivandet. Begreppet textkedjor är ursprungligen hämtat från Swales (2004), men vidare bearbetat i en skolkontext av Holmberg och Wirdenäs (2012). I undersökningen används begreppet för att beskriva det textförlopp som blir kärnan i uppsatsens skrivprocess. Undersökningens frågeställningar blir:

- Vilka olika textslag och medieringar förekommer i skrivprocessens textkedja och hur relaterar dessa till varandra?
- Hur kan en sådan textkedja kopplas samman med skrivprocessens rumsliga och materiella aspekter?

Empirin i undersökningen består av en students insamlade skrivna texter kopplade till uppsatsarbetet (handskrivna och digitala), källtexter, självrapportering kring skrivandet (text och bild via applikationer i olika sociala, mobila och digitala enheter (SMDs)). Vidare består materialet av filmer av skrivande (vanlig film samt skärmfilm) och intervjuer. I föredraget presenteras en näranalys av hur en students textkedja växer fram. Analysen visar hur studenten medierar olika källor i såväl sin litteraturgenomgång som i sin analys och hur denna mediering som dialog löper genom uppsatsens olika texter, samt hur denna process sker i och är beroende av olika rumsliga och materiella aspekter.

Referenser

- Holmberg, P., Wirdenäs, K. (2010). Skrivpedagogik i praktiken. textkedjor, textsamtal och texttypologier i tre svensklärares klassrum. *Språk Och Stil, NF 20*, 105.
- Rule, H. (2013). Composing Assemblages: Toward a Theory of Material Embodied Process (doctoral dissertation) University of Cincinnati.
- Swales, John M., 2004: Research Genres. Explorations and Applications. Cambridge.

Elzbieta Strzelecka

Mittuniversitetet

Att mäta det akademiska språket

Det vetenskapliga skrivandet inom såväl högre utbildning som i gymnasieskolan (där det i och med den nya läroplanen har fått en mer framträdande position än någonsin) har under de senaste åren diskuterats och problematiserats i flera sammanhang och ur olika perspektiv. Många studier visar tydligt att vägen till ett akademiskt språk är både lång och mödosam (se t.ex. Blåsjö 2004, Ask 2007, Blückert 2010).

Kvantitativa analyser av elevtexter har – med mer eller mindre tro på metodens lämplighet – gjorts regelbundet sedan Tor Hultmans & Margareta Westmans klassiska verk publicerades 1977; kvantitativa undersökningar av akademiska texter skrivna av studenter respektive forskare är dock få (Blåsjö 2004 är mig veterligen den enda). I min kommande studie undersöker jag kvantitativt texter skrivna av lärarstudenter under olika faser av sin utbildning och mina resultat sätter jag i relation till de data som kan hämtas från äldre och nyare studier kring gymnasisters skrivande.

I mitt föredrag kommer jag att presentera de olika mått som har använts för beskrivning av olika texttyper och den (ej obefogade!) kritik som kan riktas mot sådana ytspråkliga mätningar.

Det man under åren har mätt är bl. a. text- och ordlängd, ordvariation, lexikal täthet, nominalkvot, ordklassfördelning, förekomsten av vissa ord och konstruktioner (nominalfrasers längd och djup,

lågfrekvensord, bisatser), konnektivbidning, grammatiska metaforer, röstfenomen m. m. I en analys av akademiska texter behöver man snarare undersöka referatmarkörer, dialogicitet, perspektivmarkörer eller garderingar. Då det numera finns en ordlista med ord typiska för akademiska texter oberoende av ämnesområde kan denna användas som analysverktyg. Tiden är kanske mogen för ett nytt, måhända kontroversiellt, men förhoppningsvis användbart mått (index?) för det akademiska. Detta vill jag också diskutera i mitt föredrag.

Akademisk ordlista, <https://spraakbanken.gu.se/ao/>

Ask, Sofia. 2007. *Vägar till ett akademiskt skriftspråk*. Växjö: Växjö University Press.

Blückert, Ann, 2010. *Juridiska – ett nytt språk? En studie av juridikstudenters språkliga inskolning*. Uppsala: Uppsala universitet.

Blåsjö, Mona 2004. *Studenters skrivande i två kunskapsbyggande miljöer*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Hultman, Tor G. & Westman, Margareta 1977. *Gymnasistsvenska*. Lund: Liber läromedel.

Maria Lim Falk, Karolina Wirdenäs

Stockholms universitet

Självständiga arbeten i svenska – progression, vetenskaplighet och ämneskompetens på ämneslärarutbildningen

Projektet **Progression I** Lärarutbildning (PIL) adresserar frågor som torde ha aktualiserats på många lärosäten som bedriver lärarutbildning i Sverige: Vilka krav kan vi egentligen ställa på de självständiga arbetena på lärarprogrammen – ämnesmässigt, ämnesdidaktiskt, vetenskapligt och språkligt? Hur skulle vi tydligare kunna stötta och främja studenternas insocialisering i en professionsinriktad akademisk diskurs under lärarutbildningens gång?

Projektet består av två delstudier, som är nära knutna till varandra. Den ena är inriktad mot själva målet, det självständiga arbetet och dess speciella förutsättningar, och den andra fokuserar på vägen mot målet, dvs. hur man på bästa sätt kan utveckla arbets- och examinationsformer som stöder progressionen i utbildningen.

I föredraget redogör vi för den första delstudien. Den utgår från studier av vårt eget arbete med handledning och uppsatsförberedande kurser (från ht 15 och vt 16), från intervjuer och diskussioner med studenter och kolleger vid såväl vår egen som vid andra institutioner samt från analyser av uppsatser och styrdokument. Arbetet grundas i forskning om akademiskt skrivande och skrivprogression (t.ex. Hounsell 1986, Biggs 2003, Blåsjö 2004, Ask 2005, 2007).

Resultaten visar att många lärarstudenter i ganska liten utsträckning verkar kunna aktualisera tidigare erfarenheter av akademiskt skrivande och utnyttja de förväntat uppnådda generiska kompetenserna från andra akademiska texttyper eller från skrivandet av självständiga arbeten i ett annat ämne, när de ska skriva sitt arbete i sitt förstaämne, i detta fall svenska. I handledningssituationen visar studenterna att de ofta saknar grundläggande kunskap och medvetenhet om den vetenskapliga uppsatsens utgångspunkter och mål, men även om elementära akademiska skriftspråksnormer. Det övergripande målet med projektet är att bidra till högre kvalitet i lärarutbildningen, särskilt gällande de självständiga arbetena i ämnet svenska, men vi vill även bidra med en generell modell för hur vi tydligare skulle kunna säkerställa (nationell) likvärdighet och progression mot det professionsinriktade vetenskapliga självständiga arbetet i slutet av utbildningen.

Referenser

Ask, Sofia. 2005. *Tillgång till framgång. Interimtexter i den akademiska diskursen*. Växjö: Växjö universitet.

Ask, Sofia. 2007. *Vägar till ett akademiskt skriftspråk*. Växjö: Växjö universitet.

- Biggs, John. 2003. *Teaching for Quality Learning at University – What the Student Does*. Second edition. Open University Press.
- Blåsjö, Mona. 2004. *Studenters skrivande i två kunskapsbyggande miljöer*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series. 37. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Hounsell, Dai. 1986. Inläring och uppsatsskrivande, I: Marton et al. *Hur vi lär*. Stockholm, Prisma. S. 143–170.

Session 4

Tove Sommervold

Høgskolen i Hedmark, Norge

Bildeboklesninger på ungdomstrinnet

Den skjønnlitterære bildeboka har tradisjonelt vært oppfattet som en teksttype for de yngste barna, men i norsk skole i dag ser vi at bildebøker også er i ferd med å bli innlemmet som en del av det skjønnlitterære tekstutvalget på ungdomstrinnet. Bakgrunnen kan være vektleggingen av et bredere spekter av tekster og at det blir utgitt stadig flere bildebøker for ungdom og voksne. I foredraget vil jeg rette oppmerksomheten mot former for litterær kompetanse som kan komme til syne i ungdomstrinnslevers muntlige og skriftlige kommentarer til bildebøker de har arbeidet med i norsktimene. Delanalysen som blir presentert inngår i doktorgradsprosjektet «Skjønnlitterær tekstforståelse hos unge lesere».

Jeg har fulgt et litteraturundervisningsforløp med bildebøker over fire uker i norskfaget på 9. trinn, og vil med utgangspunkt i observasjoner, leselogger og intervjuer med elever diskutere hvordan bildebokemnet blir behandlet i klassen og hvordan elevene responderer på tekstene. Bildeboka *Skylappjenta* av Iram Haq og Endre Skandfer er hovedeksempel i læreboka, og også i dette foredraget. I tillegg henter jeg eksempler på lesninger av bildeboka *Akvarium* av Gro Dahle og Svein Nyhus, som noen av elevene arbeidet med. Analysene viser at både læreboka og læreren i sin gjennomgang for klassen legger stor vekt på å introdusere og øve på å bruke fagbegreper som kan beskrive samspillet mellom tekst og illustrasjoner i en bildebok, mens det finnes få spor av det innlærte begrepsapparatet når elevene får snakke fritt om bøkene i de semistrukturerte intervjuene. I samtalene med elevene ønsket jeg også å dreie oppmerksomheten mot deres opplevelse av bøkene og tanker omkring tematikk. Hensikten var å forsøke å åpne opp for at elevene kunne vise fram ulike aspekter ved sin litterære kompetanse, der ikke bare den analytiske betraktningssåten fra undervisningen, men også en mer subjektiv tilnærming kunne få spillerom.

Olle Widhe

Göteborgs universitet

Estetiska läspraktiker, social motivation och meningsskapande på kroppslig grund

Ingen har missat att den svenska skolans resultat i internationella jämförelser har skapat oro i leden. Politiker har försökt ändra utvecklingen genom att satsa på ny lärarutbildning, nya styrdokument och ett omfattande läslyft – med det uttalade syftet att Sverige ska återta positionen bland de ledande kunskaps- och industrinationerna (Regeringen 2010). De nya styrdokumenten innehåller

noggrant preciserade kunskapskrav och sedan hösten 2012 har betyg införts från årskurs 6. Den starka inriktningen på mätning av elevernas förmågor och kunnande har väckt motstridiga känslor och konsekvenserna diskuteras livligt från skilda perspektiv (Olovsson 2015). I samband med detta är det lämpligt att lyfta frågan om vad som händer med undervisningen och synen på motivation i förhållande till en så stark yttre reglering av elevernas lärande som de nya kunskapskraven och betygen bäddar för. Flera forskare ställer sig inte bara frågan om de fallande resultaten i olika mätningar kanske beror på att skolan befinner sig i en motivationskris, man försöker också omformulera synen på vad motivation är och dess plats i lärandet (Sørensen m fl 2013).

Att det är viktigt för elevernas fortsatta läsutveckling att utforska lästa texter tillsammans, genom exempelvis litteratursamtal, har fått stor uppmärksamhet på olika håll (Tengberg 2011). Inom motivationsforskningen har man parallellt med detta börjat tala om den sociala motivationens betydelse för elevens engagemang i skolan (Wentzel and Wigfield, 2009). Syftet med mitt paper är att teoretiskt utveckla begreppet social motivation i relation till en läs- och litteraturdidaktik för högstadiet och gymnasiet. Min diskussion om den sociala motivationen kommer att förankras i en lärandesyn som framhåller hur gemenskap mellan elever uppstår då de tillsammans ingår i ett meningsskapande som tar flera kommunikativa resurser i anspråk (Hippkiss 2015; Heikkilä 2006). Tanken är att eleverna genom att kroppsligt engagera sig i tolkning och förståelse av text får särskilda möjligheter att forma sin egen läsupplevelse i social interaktion med andra – på sätt som skiljer sig från de högre skolformernas traditionella läspraktiker. Det handlar alltså om att skapa den gemenskap, som stimulerar elevernas motivation att läsa för individuell förståelse, som är avgörande för den fortsatta läsutvecklingen.

Magnus Persson
Malmö högskola

När läsecirkeln möter live-bokklubben. Om några omkringläsande praktiker och deras didaktiska potential

Inom utbildningssystemet arbetar man ofta med en snäv syn på läsning. Läsning tenderar att bli synonymt med den individuella läsningen och tolkningen av en tryckt bok. I de samtida litterära offentligheterna tonar emellertid andra läspraktiker fram som kännetecknas av att de är sociala och kollektiva snarare än individuella. De bygger på lust och njutning snarare än plikt och hårt arbete. De tycks pendla mellan stark individuell inlevelse och immersion å ena sidan, och kollektiv distraktion å andra sidan. De är medialiserade och en del av, och ofta otänkbara utan, en större populärkultur och konsumtionskultur. En sammanfattande formel för dessa läspraktiker skulle kunna vara att de kännetecknas av omkringläsning. I omkringläsningen blir läsningens inramningar avgörande. Det kan handla om platsen för läsning, texten som fysiskt objekt, andra människor, aktiviteter och artefakter som blir betydelsefulla i praktikerna.

I ett pågående forskningsprojekt om passionerad läsning har jag bl.a. gjort en mikroetnografisk fallstudie av "live-bokklubben" Bushwick Book Club (BBC). De huvudsakliga metoderna är observationer och intervjuer. På BBC tolkas i ett publikt forum (nattklubb eller kulturhus) ett för kvällen förutbestämt litterärt verk av inbjudna popmusiker. Undersökningen utgår från följande forskningsfrågor: Vilka läspraktiker blir synliga under ett sådant evenemang, och vad händer när en privat läsecirkel besöker BBC och sedan träffas för att diskutera sina gemensamma upplevelser och

jämför dem med hur de själva pratar om litteratur i cirkeln? Vilka lärdomar kan den litteraturdidaktiska forskningen och praktiken hämta från dessa hybrida läspraktiker? Resultaten pekar på att omkringläsningen är en faktor med såväl teoretiskt som praktiskt intresse, och att både skolans och den högre utbildningens litteraturundervisning skulle ha mycket att vinna på att på allvar ta den i beaktande.

Session 5

Tomas Riad, Maria Lim Falk
Stockholms universitet

Lingvistisk litteracitet på lärarutbildningen – möjligheter och utmaningar

Undersökningen *Lingvistisk litteracitet på lärarutbildningen* tar sikte mot språkdelen i svenskämnet i gymnasieskolan. Målet är att utveckla en teoretiskt och vetenskapligt grundad pedagogik för undervisning i och om språk där de olika momenten inom språkdelen i svenska explicit integreras för att öka studenternas (och i förlängningen elevernas) möjligheter att uppnå en god utveckling i så kallad lingvistisk litteracitet, LL (eng. *Linguistics literacy*; Honda, O'Neil & Pippin 2010), dvs. kunskap om språk och förståelse för hur språk fungerar både internt och i en samhällelig kontext. LL innebär träning i grammatisk problemlösning och därmed också träning i vetenskapligt arbete och tänkande. Detta breddas sedan till olika typer av övningar och moment där andra delar av svenskämnet (språkhistoria, dialekter, social variation, grannspråk, språkriktighet, mm.) knyts ihop med de strukturella färdigheterna. Begreppet LL möjliggör nya perspektiv på de didaktiska frågorna *vad* och *hur* i studiet av språk och har också fördelen av att den lämpar sig väl i klassrum där den språkliga mångfalden är stor (O'Neil 1978, Ginsberg, Honda & O'Neil 2011).

Undersökningen genomfördes under ht 15 och vt 16. Två kullar av studenter fick en särskild grammatikkurs och en tillhörande uppsatskurs utformad för att dels stärka deras egen lingvistiska litteracitet, dels utveckla deras pedagogiska medvetenhet i språkämnet.

Studien visar att den initialt största utmaningen för lärarstudenterna var att byta perspektiv från ett förhållandevis statiskt och normativt sätt att tänka på språkstruktur till ett mer analytiskt. De behöver då mycket stöttning. Vid kursens slut klarade dock de flesta av att lösa både enklare och lite mer komplexa problemlösningssuppgifter. I viss mån kunde de då också konstruera egna uppgifter utifrån en bestämd mängd språkliga data. Oavsett enskilda individuella prestationer under kursens gång upplever samtliga studenter att tillnärmelsesättet är roligt och intresseväckande. De vill också gärna testa denna typ av grammatikinriktning i sin egen undervisningspraktik.

Referenser

- Ginsberg, Daniel, Honda, Maya & O'Neil, Wayne. 2011. Looking Beyond English: Linguistic Inquiry for English Language Learners. *Language and Linguistics Compass* 5/5. S. 249–264.
- Honda, Maya, O'Neil, Wayne & Pippin, Daniel. 2010. On promoting linguistics literacy: bringing language science to the English classroom. K. Denham & A. Lobeck (red.), *Linguistics at school. Language Awareness in Primary and Secondary Education*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 175–188.
- O'Neil, Wayne. 1978. An alternative to U.S. education: Teaching minorities to study their own cultures. W. Feinberg (ed.) *Equality and Social Policy*. Champaign-Urbana: the University of Illinois Press, 129–142.

Katharina Dahlbäck, Viktoria Bengtsdotter Katz
Göteborgs universitet

Grundlärostudenters uppfattningar om poesi

Svenskämnet kursplaner, ämnestraditioner och lärares kunskap om poesi har betydelse för om och hur barn möter poesi som en estetisk uttrycks- och kunskapsform i skolan. Begreppet multimodalitet (Kress, 2010) aktualiseras i studien genom att flera uttrycksmedel och teckensystem kan samverka i arbete med poesi: talspråk, skriftspråk, gester, bild, ljud och musik. Estetiska uttrycksformer och literacy betraktas i sociokulturell teoribildning som sociala och kulturella fenomen där vi både skapar och återskapar olika teckensystem. Vygotskij (1995) beskriver grunden för skapande som förmågan att sätta samman något välkänt till nya konstruktioner och kombinationer. Den kreativa processen där kunskaper och erfarenheter kombineras på nya och oväntade sätt behöver enligt Lindström (2012) introduceras samtidigt som eleverna lär sig mediespecifika färdigheter, i det här fallet poesi. Poesi kan användas både för mediespecifikt lärande och som ett didaktiskt verktyg för lärande i flera kunskapsområden där kunskaper kan gestaltas i poetisk form. Argument som beskrivs av Wolf (2004) för att använda poesi i skolan är funktionella, emancipatoriska och litteraturargument. Syftet med följande studie är att undersöka grundlärostudenters uppfattningar om poesi. Forskningsfrågorna som ställs är: Vilka är studenters uppfattningar om och erfarenheter av poesi? Vilka är deras argument för poesiundervisning i skolan? Studenterna får besvara en enkät om sin syn på poesi innan och efter sitt deltagande i ett moment med poesi under lärarutbildningen. Vi avser också att intervjua studenter som använder poesi under sin VFU. Den empiri som hittills samlats in är inte analyserad, men vid genomläsning av materialet visar det sig att ett stort antal studenter har en relativt negativ bild av poesi innan poesimomentet på lärarutbildningen.

Referenser:

- Kress, G. (2010). *Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication*. London: Routledge, kap.7.
- Lindström, L. (2012). *Aesthetic Learning About, In, With and Through the Arts: A Curriculum Study*. *International Journal of Art&Design Education* vol. 31, issue 2, pages 166-179.
- Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*: Göteborg: Daidalos.
- Wolf, L. (2004). *Till dig en blå tussilago: att läsa och skriva lyrik i skolan*. (2., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Anna Sigvardsson

Luleå tekniska universitet

Att undervisa i poesi – poesiintresserade gymnasielärare om sitt arbete

Föreliggande delstudie presenterar resultat från ett pågående avhandlingsprojekt. I delstudien undersöks svensklärares erfarenheter av möjligheter och svårigheter i poesiundervisningen inom gymnasieskolans svenskämne samt även lärarnas privata bruk av poesi. Studien utgår från tjugotalet semistrukturerade nätbaserade videointervjuer (Salmons, 2015) med poesiintresserade gymnasielärare från hela Sverige. Lärarnas erfarenheter och tankar om poesiundervisningens mening och utmaningar är i centrum för studien som har ett särskilt fokus på poesiläsning. Frågor som undersöks är bland annat vad lärarna ser som meningsfullt med poesiundervisning och varför de själva läser poesi. Varför-frågan har aktualiserats och diskuterats i litteraturvetenskapen och litteraturredidaktisk forskning under senare år (Pettersson, 2015, Persson, 2007) men inte beforskats tillräckligt i litteraturredidaktiken (Degerman, 2013).

Ett ytterligare fokus för intervjuerna är hur svensklärarnas erfarenheter av poesiläsning används som resurs i undervisningen. Finns det skillnader mellan lärarnas privata bruk, i synnerhet deras

poesiläsning, och den läsning som iscensätts i undervisning? Jämförelser av den privata poesiläsningen och den iscensatta läsundervisningen diskuteras och didaktiska implikationer belyses.

Det finns för närvarande mycket lite svensk forskning som kan ge ett didaktiskt underlag till poesiundervisning för äldre elever (Sigvardsson, in press; Erixon, 2004; Wolf, 2003). Även internationellt finns det få studier som undersöker frågor som rör undervisning i poesiläsning för äldre elever (Sigvardsson, in press, Peskin, 2007, Hanauer 2001). Studier som empiriskt undersöker poesiintresserade svensklärares undervisning utifrån ett lärarperspektiv saknas.

Session 6

Symposium

Gunhild Tomter Alstad, Høgskolen i Hedmark

Anne Marit V. Danbolt, Høgskolen i Hedmark

Gunhild Randen, Høgskolen i Hedmark

Susanne Duek, Karlstads universitet

Birgitta Ljung Egeland, Karlstads universitet

Anna Lindholm, Göteborgs universitet/Karlstads universitet

Anne Golden, MultiLing Universitetet i Oslo

Marte Monsen, Høgskolen i Hedmark

Gunhild Tveit Randen, Høgskolen i Hedmark

Lise Iversen Kulbrandstad, Høgskolen i Hedmark

Språk og tekst i flerspråklige barnehager og skoler – lærer- og elevoppfatninger

En rød tråd i dette symposiet er lærere og elevers egne oppfatninger av utfordringene med å arbeide med språk og tekst i barnehager og skoler preget av språklig og kulturelt mangfold. Seks forskningsprosjekt som på ulik vis behandler tematikken, vil bli presentert av forskere fra Karlstads universitet, Göteborgs universitet, Høgskolen i Hedmark og MultiLing, Universitetet i Oslo. Et fellestrekk ved prosjektene er at de dreier seg om arbeid med språk, tekst og lesing, mens data er samlet inn fra ulike nivåer i opplæringssystemet i Sverige og Norge: barnehagen, grunnskolen og høyere utdanning. Prosjektene har fokus på opplæringssituasjonen rundt flerspråklige elever, men det typiske er at de barn og unge som prosjektene kretser omkring, er integrerte i den vanlige opplæringen. Prosjektene baserer seg på ulike typer data. Intervjuer er den vanligste innsamlingsmetoden, men også læreres skrevne tekster i form av refleksjonsoppgaver og nettbaserte diskusjoner analyseres. I tre av prosjektene er lærer- eller elevoppfatninger hoveddata. I de øvrige er data om læreroppatninger samlet inn som ledd i en metodetriangulering.

Et felles utgangspunkt for prosjektframleggene er *International Handbook of Research on Teachers' Beliefs* (Fives & Gill red. 2015). I denne håndboka er det et gjennomgående syn at forståelsen av hva som skjer i klasserommet, kan økes ved å studere læreres oppfatninger av ulike forhold – siden læreres praksiser påvirkes av oppfatningene deres, enten oppfatningene er eksplisitte eller implisitte. Blant spørsmålene som prosjektframleggene vil belyse, er: Hvordan begrunner barnehagelærere arbeidet med å bygge lesekultur? Hvilke oppfatninger har lærere av nyankomnes litterasitetspraksiser utenfor skolen? Hvordan posisjonerer en gruppe elever med migrasjonsbakgrunn seg for lekselesing? Hvilke oppfatninger har mellomtrinns lærere av utfordringer i arbeidet med lesestrategier for andrespråkslesere? Hvordan vurderer et lærerteam tekstene som møter minoritetsspråklige femteklassinger? Og hvilke krav til norsksferdigheter kan eller bør man stille til lærere som skal undervise i skolen?

Barnehagelæreres refleksjoner rundt lesing og andrespråk

Gunhild Tomter Alstad, Anne Marit Danbolt og Gunhild Tveit Randen, Høgskolen i Hedmark

Denne presentasjonen retter oppmerksomheten mot barnehagelæreres forståelser av egne andrespråkdidaktiske praksiser. Studier av barnehagelæreres refleksjoner rundt språklige emner har relativt kort tradisjon. Studiene som finnes, fokuserer primært på ulike sider ved arbeid med gryende skriftkyndighet i et morsmålsperspektiv (f.eks. McLachlan, Carvalho, de Lautour, & Kumar, 2006).

Utgangspunktet for presentasjonen er en studie gjort i tilknytning til et omfattende kompetansehevingstilbud om språklæring og språkarbeid i barnehage, med særlig fokus på flerspråklige barn. Kursdeltakerne er pedagogisk personale i barnehager i Oslo kommune. Dataene som analyseres, er tekster som kursdeltakerne skriver som en del av kursopplegget. Tekstene er skrevet gruppevis der barnehagelærerne reflekterer rundt et utvalg av egne språkdidaktiske praksiser. Flere av disse tekstene tematiserer barnehagens lesekultur og lesing som del av andrespråksarbeidet. Materialet drøftes i lys av teoretiske perspektiv som læreroppfatninger om språk og gryende skriftspråkskyndighet (Borg, 2006).

Borg, S. (2006). *Teacher cognition and language education: Research and practice*. London: Continuum.
McLachlan, C., Carvalho, L., de Lautour, N. & Kumar, K. (2006). Literacy in early childhood settings in New Zealand: An examination of teachers' beliefs and practices. *Australian Journal of Early Childhood*, 31(2), 31-41.

Läroantaganden om en grupp nyanlända elevers litteracitet

Susanne Duek, Karlstads universitet

Min del av presentationen handlar om antaganden som framträder bland lärarna till de nyanlända barn (4-9 år) som ingår i min avhandlingsstudie. Det specifika för fokusbarnen är, förutom att de är relativt nyanlända till Sverige, att deras mammor före ankomsten till Sverige inte hade någon skolbakgrund. Mammorna studerar svenska i så kallade alfabetiseringsgrupper vid SFI och i praktiken innebär det att de lär sig läsa och skriva simultant med sina barn.

Analyserna av läroantaganden är en del av min avhandlingsstudie och utgår från studiens empiriska material, vilket är producerat genom en etnografisk ansats. Det datamaterial som presenteras här, är utskrifter av lärarintervjuer och fältanteckningar av skolobservationer. Antaganden är ett av flera analytiska begrepp som ingår i det som är centralt i min studie, nämligen barnens litteracitetspraktiker. Som en del av min förståelse för hur barnens litteracitetspraktiker ser ut undersöks mer specifikt lärarnas antaganden om barnens hem, läsvanor, språk, fritidssysselsättningar och om föräldrarna som resurs och stöd i barnens litteracitetspraktiker.

Text i läxa – flerspråkiga elever berättar

Birgitta Ljung Egeland, Karlstads universitet

Ett sätt att undersöka hur flerspråkiga elever hanterar de texter de får i läxa är att be dem berätta om sina erfarenheter av att göra läxor. Presentationen utgår från ett empiriskt material som består av narrativa intervjuer med elever med migrationsbakgrund som bor och går i skolan på två mindre orter i Sverige. Eleverna är mellan 9 och 13 år gamla. Ett syfte med presentationen är att visa hur de positionerar sig själva som elever i relation till läxläsning och vilka emotioner som framträder i dessa positioneringar. Ett annat syfte är att visa hur eleverna utifrån sina erfarenheter gör antaganden om hur deras lärare ser på diversitet i skolan. Antaganden förstås här teoretiskt med utgångspunkt i kognitiv emotionsteori och det är elevernas perspektiv som är i fokus. Resultatet visar att det finns stor variation i de villkor och handlingsmöjligheter som framträder. Det handlar om villkor både i och utanför skolan och ofta om hur läxor blir ett familjeprojekt. I presentationen diskuteras också hur

barnens erfaringer kan ses i relation till de normer och förväntningar som finns i skolan när texter ges i läxa.

Lärares antaganden om arbete med lässtrategier med flerspråkiga elever på mellanstadiet

Anna Lindholm, Göteborgs universitet

I denna presentation kommer delar av resultatet från ett pågående avhandlingsarbete att diskuteras. Materialet är insamlat för en delstudie, vars syfte är att synliggöra hur lärare på mellanstadiet arbetar med att utveckla flerspråkiga elevers läsförståelse i olika ämnen med hjälp av lässtrategier. En del i studien fokuserar tre lärares antaganden om arbetet med lässtrategier utifrån sina respektive ämnen svenska som andraspråk, religion och biologi. I denna del har semistrukturerade intervjuer använts som metod.

Resultatet visar att lärarna är positivt inställda till arbetet med lässtrategier och att de ser flera fördelar med arbetssättet. Elevernas engagemang påverkas positivt, menar lärarna, och eleverna får också en tydlig struktur för texterna som ska läsas, vilket underlättar för många av de flerspråkiga eleverna. Det finns emellertid även utmaningar, anser lärarna. Bristen på tid för reflektion och samplanering är något som nämns. Dessutom kommer nya elever till klasserna vid olika tidpunkter under läsåret, vilket gör att lärarna upplever att det är svårt att utveckla arbetet med lässtrategier.

Femteklasseteamet reflekterar över skolens textmangfold i lys av andrespråkselevenes utfordringer

Anne Golden, MultiLing, Universitetet i Oslo og Lise Iversen Kulbrandstad, Høgskolen i Hedmark

I prosjektet *Møter med tekster i femte klasse* utforsker vi overgangen mellom det norske småskoletrinnet og mellomtrinnet, en overgang som tradisjonelt er regnet for å være utfordrende. Skolefagene blir mer spesialiserte, tekstmengden øker og ordforrådet blir mer krevende. Nasjonale prøver i lesing dokumenterer et prestasjonsgap i femteklasse mellom elever med norsk familiebakgrunn og elever fra innvandrerfamilier. I dette innlegget vil vi presentere resultatene fra en pilotstudie der vi har utforsket tekster og litterasitetspraksiser i en femteklasse med majoritets- og minoritetsspråklige elever. Vi har blant annet observert undervisning og samtalt med lærere og elever. Analysen som legges fram her, er fra et lengre intervju med lærerne i femteklasseteamet. Hensikten med analysen er å få fram lærernes oppfatninger av læreboktekster og andre tekster, blant annet nasjonale prøver, som vi observert i bruk. Vi er også opptatt av lærernes refleksjoner over hvilke spesielle utfordringer de opplever at andrespråkselevne møter i arbeidet med tekstene, og hvordan lærere arbeider for å tilpasse opplæringen til elevene. Mangfoldet av tekster i nasjonale prøver, spesialisert ordforråd i lærebøkene og bruk av læringspartnere, er blant de forholdene lærerne er særlig opptatte av.

Lærerefleksjoner om språklig variasjon

Marte Monsen og Gunhild Tveit Randen, Høgskolen i Hedmark

Norge er kjent som et land med utstrakt toleranse for språklig variasjon. Ifølge regjeringens Integreringsmelding fra 2012 er det et uttalt politisk mål å rekruttere personer med minoritetsspråklig bakgrunn til læreryrket, og det argumenteres for at språklig og kulturelt mangfold må anses som en naturlig og positiv del av dagens skole. Studien som skal presenteres her, er basert på læreres nettdiskusjoner om hvilke krav til norskerferdigheter man kan eller bør stille til lærere som skal undervise i skolen. Informantene i prosjektet er erfarne lærere som deltar i videreutdanning i andrespråkspedagogikk. I lys av aktuell teori om språkerferdigheter og -normer i flerspråklige samfunn

(bl.a. May 2014) og læreroppfatninger (bl.a. Otwinowska and De Angelis 2014) utforsker vi hvilke språknormer lærerne legger til grunn og hvilke sider ved språket de vektlegger i diskusjonene av hva som er «god nok norsk» for å undervise i ulike fag og på ulike klassetrinn.

De foreløpige funnene viser at informantene har en inkluderende forståelse av flerspråklighet, men at det er ulike synspunkter på hvilke norskferdigheter som må forutsettes for å undervise i den norske skolen. Det er også en tendens til at lærerne har fokus på utfordringer relatert til norskferdigheter i større grad enn på fordeler relatert flerspråklighet.

May, Stephen. 2014. "Contesting public monolingualism and diglossia: rethinking political theory and language policy for a multilingual world." *Language Policy* 13 (4):371-393. doi: 10.1007/s10993-014-9327-x.

Otwinowska, Agnieszka, and Gessica De Angelis. 2014. *Teaching and learning in multilingual contexts. Sociolinguistic and educational perspectives, Bilingual education and bilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.

Pass 3, fredag 25 nov kl. 08.30-10.00

Session 1 Lokal: Sven-Ingvars Ordförande: Susanne Staf	Session 2 Lokal: Fridolf Rhudin Ordförande: Victoria Johansson	Session3 Lokal: Leander Ordförande: Eric Borgström	Session 4 Lokal: Zarah Ordförande: Anna-Lena Godhe	Session 5 Lokal: Sola Ordförande: Katrin Lilja Waltå
Kristina Persson Från väder till klimat – metaforer som semiotisk resurs i multimodala faktatexter	Åsa Wengelin, Lisa Bengtsson, Cecilia Egevad, Sanna Kraft, Cecilia Wistrand Penna, tangentbord eller diktering – allt går lika bra	Gustav B. Skar, Arne Johannes Aasen Risktagande skribenter och dolda kvaliteter i elevtexter	Anna-Lena Godhe, Maritha Johansson, Petra Magnusson, Ann-Christin Randahl Läslyftet i praktiken – en pilotstudie inför ett större projekt	Katrin Lilja Waltå Fiktionstexten i skolan och skolan i samhället
Susanne Staf Textkultur på prov – en analys av literacyförväntningarna i ämnesprovet i historia	Vanja Røkkum Jahnsen Elevers arbeid med revidering av egne tekster i norskfaget	Enni Paul Skriftbruk i den gymnasiala lärlingsutbildningen i relation till det arbetsplatsförlagda lärandet	Gunilla Molloy, Barbro Westlund Didaktik, diversity och diagnos	Tammi Gustafsson Nadel Läsa världslitteratur med gymnasieelever
Eva Wennås Brante Källkritik som lässtrategi	Victoria Johansson, Anna Smedberg Bondesson Skriva, läsa, tänka, ändra	Eric Borgström, Per Ledin, Tomas Svensson Vad vi vet om skolskrivande: Svensk skrivforskning under 20 år	Eva Nilson Att skapa en läsare	Stina-Karin Skillermark Den tänkta publiken i utbildningsradions program om antiken

Pass 3, fredag 25 nov kl. 08.30–10.00

Session 1

Kristina Persson

Umeå universitet

Från väder till klimat – metaforer som semiotisk resurs i multimodala faktatexter I detta föredrag presenterar jag tentativa resultat av en undersökning av metaforbruk i multimodala faktatexter om naturen som har yngre barn som målgrupp. Undersökningen är ett led i att studera begreppsbyggnad som meningsskapande process i semiformella lärmiljöer. Min utgångspunkt är att metaforer har en meningsskapande roll även för yngre barn när de under sin utveckling skapar förståelse för naturen och naturens processer. Valet att studera faktatexter för yngre barn motiveras av att det är ett hittills försummat fält samtidigt som undersökningar av ordförråd och begreppsutveckling visar på vikten av ett utvecklat ämnesspråk.

Huvudfokus i detta föredrag är på metaforer som rekontextualiseringsstrategi. I multimodala faktatexter för barn omformuleras begrepps innehåll från en vetenskaplig diskurs till ett innehåll och perspektiv som ska fungera i relation till barnets erfarenhetsvärld. En strategi kan vara att använda olika former av bildspråk eftersom bildspråk möjliggör ett jämförande perspektiv. Något abstrakt jämförs med något ur den konkreta erfarenheten. I det tidiga lärandet bygger den konkreta erfarenheten på perception – att se, känna, lukta osv. I den kognitiva metaforforskningen har metaforer som bygger på att ta hjälp av det vi konkret kan förnimma med våra sinnen för att förklara något abstrakt framhållits.

Ett övergripande didaktiskt argument för intresseområdet är att de utbildningspraktiker ett barn kommer att delta i bygger på ett mer eller mindre utvecklat metaforbruk. Detta är synligt både i det allmänna skolspråket och i det ämnesspecifika. Metaforanvändning och ett metaforiskt tänkande spelar t.ex. en stor roll inom biologin som vetenskap. Metaforer är alltså en meningsskapande strategi som barn kommer att möta i sin utveckling av språk och tänkande. Den kan därmed kopplas till mer generella meningsskapande kunskapsprocesser.

Frågor jag vill besvara är i vilken utsträckning metaforer används som semiotisk resurs i faktatexter, hur olika teckenvärldar samspelar i metaforbruket samt om metaforbruket anknyter till barnets erfarenhetsvärld och därmed uppmuntrar ett dialogiskt förhållningssätt.

Susanne Staf

Göteborgs universitet

Textkultur på prov - en analys av literacyförväntningarna i ämnesprovet i historia

Läsåret 2012–2013 infördes nationella SO-prov för årskurserna 6 och 9. Införandet motiverades med behovet av en mer likvärdig bedömning, men också som ett sätt att konkretisera de nya kursplanerna i LGR11. I denna presentation diskuteras de literacyförväntningar som konkretiseras via texter och uppgifter i ämnesprovet i historia våren 2013.

Analysen som omfattar ämnesprovet för årskurs 9 våren 2013 besvarar följande forskningsfrågor: Vilka texter ingår i ämnesprovet i historia? Vilka uppgifter förväntas elever i årskurs 9 besvara med

utgångspunkt i dessa texter? Vilket stöd ger uppgifternas utformning för textreception och -produktion? Vilka förväntningar på textreception och -produktion signalerar ämnesprovet som helhet?

Metoderna innefattar analyser av uppgifter, texttyper och semiotiska modaliteter. Det preliminära resultatet visar att ämnesprovet i historia erbjuder en stor variation av texter, men också att förväntningarna på såväl reception som produktion är annorlunda än i de texter och uppgifter som vanligtvis används i skolans historieundervisning.

Eva Wennås Brante

Oslo universitet

Källkritik som lässtrategi

Den digitala revolutionen har gett elever möjlighet att söka information på Internet om snart sagt alla ämnen, samtidigt har ansvaret för att bedöma tillförlitligheten av information till stor del placerats hos eleven. Följaktligen behöver elever verktyg för att kunna skilja tillförlitlig från mindre tillförlitlig information; till exempel att uppmärksamma källinformation som vem är författaren, vilken intention har författaren med att skriva just detta, när och var är det publicerat och liknande frågor. Lässtrategin att notera källinformation har även visat sig framgångsrik när elever möter motstridig information.

Som ett led i utvecklingen av en interventionsstudie i norska gymnasieskolor rörande kritisk läsning i en digital värld har nio gymnasielärare som undervisar i norskämnet samt nio gymnasielärare i Sverige som undervisar i svenska intervjuats. Syftet var att ta del av hur lärare förhåller sig till undervisning i källhantering, källkritik och kritiskt granskande av källor. Vad uttrycker lärarna som problematiskt och hur resonerar de kring elevers förmågor och färdigheter gällande kritisk källhantering? Dessutom var det av intresse att undersöka huruvida lärarna från dessa länder resonerar likartat eller ej, då de dokument de arbetar utifrån skiljer sig åt.

Flertalet av de intervjuade lärarna upplever att eleverna i början av gymnasiet inte är tillräckligt mogna för att hantera komplicerade frågor som källkritik, vilket lärarna till stor del förklarar med elevers bristande grundkunskaper. I de svenska lärarintervjuerna är betygsriterierna starkt närvarande. I den norska kontexten väger examen tungt. Lärarna i båda länderna är mera fokuserade på referenshantering och att värdera sökträffar än att använda källinformation som ett sätt att strukturera och utvärdera information vid läsning. Den senare strategin framstår som väsentlig att främja i ett informationssamhälle där motstridiga texter av skiftande kvalitet och relevans publiceras på internet. Session 2

Åsa Wengelin, Lisa Bengtsson, Cecilia Egevad, Sanna Kraft & Cecilia Wistrand

Göteborgs universitet

Penna, tangentbord eller diktering – allt går lika bra

Teknologisamhället har inte bara skapat nya textkulturer. Det har också försett oss med många olika verktyg för att skapa text. Ungdomar idag skriver ibland med penna, ibland på fysiska tangentbord, ibland på virtuella tangentbord och ibland genom att tala (diktera) till sin smarta mobil eller

surfplatta og i många fall kombinerer de ulike verkt yg. Trots dette vet vi väldigt lite om verkt ygen s r- og nackdelar för skrivande i og utanför klassrummet. Mangen m.fl. (2015) visade nyligen hur handskrift var bättre än tangentbordskrivande för deltagarnas möjligheter att komma ihåg ord de just skrivit i en lista. Detta överensstämmer med en tidigare studie av Velay & Longcamp (2013) som antydde att små barn lärde sig bokstavsigenk nning fortare om de fick arbeta med att forma bokstäver för hand. De h r studierna säger emellertid inget om verkt ygets roll för den text de bidrar till att producera och det  r vad den här presentationen fokuserar på.

Vi kommer att presentera resultatene från två jämförande studier. I den första jämfördes skrivande med penna og skrivande med tangentbord hos f rdeklassare og sjundeklassare. I den andre jämfördes tangentbordskrivande med dikterad produksjon av tekster hos femteklassare. I båda studierna användes bildberättelser som elisiteringsmateriale. Varje barn skrev en berättelse i den ene modaliteten og en i den andre og ordningen mellom de ulike oppgiftena balanseres. F r alle tekster gjennomf rdes kvantitative lingvistiske analyser og holistiske bed mninger. Vi hittade inga skillnader mellom de handskrivna og de tangentskrivna tekstene. De dikterade tekstene skilde seg från de skrivna på en punkt: de hadde en lågere lexikal diversitet, vilket antyder at de var aningen mer talspr klige. Undantaget från dette verkade deltagarna ha likartede skrivprofiler oavsett hvilket skrivverkt yg de anv ndte. I presentasjonen kommer vi att diskutere vad dette har f r implikasjoner f r såväl val av skrivverkt yg i klassrummet som hur vi underviser om deres användning.

Vanja Røkkum Jahnsen

Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, UIO

Elevers arbeid med revidering av egne tekster i norskfaget

En av hovedutfordringene for norsklæreren er   legge til rette for elevenes aktive og bevisste deltagelse i egen skriveutvikling. Det bør være et mål med skriveundervisninga   utdanne autonome skrivere som er i stand til   overvåke egen skriveprosess, og som har revisjonskompetanse. (Kunnskapsdepartementet, 2013, 2014). Tekstrevidering og tekstvurdering er komplekse kompetanser, og flere forskere har pekt på behovet for   gjøre disse prosessene eksplisitt tilgjengelig for elevene. (Kvithyld og Aasen (2012), Bereiter og Scardmalia (1987)). Forskningsspørsmålet som belyses er derfor : *hvordan kan man benytte modellering som metode for   utvikle elevers revideringskompetanse i norskfaget på vgs?*

Undersøkelsen er utforma som en formativ intervensjonsstudie, og selve intervensjonen er et metodisk grep i form av at norsklæreren eksplisitt forklarer og viser hvordan en vurderings- og revisjonsprosess faktisk foregår (eller kan foregå) via modellering. Lærerens modellering foretas under et skriftlig prosessarbeid i klassen, og utføres på autentiske elevtekster som er i f rsteutkaststadiet. Læreren formidler sine tanker om teksten høyt, og foretar endringer, strykninger og legger til tekst mens elevene følger tankerekken og de påfølgende revisjonene som naturlig følger av vurderingene. I etterkant av intervensjonen har elevene svart på en spørreundersøkelse og læreren deltagt på et semi-strukturert intervju. Undersøkelsen er en pilotstudie for mitt Phd-arbeid som påbegynnes h sten 2016, og utføres i to klasser på en videregående skole som har den samme norsklæreren.

Resultatene viser at et flertall av elevene oppgir at de opplever lærerens eksplisitte modellering som motiverende for eget revideringsarbeid. Flertallet oppgir også at de synes den er til hjelp når de skal jobbe med tekstrevisjon. Læreren som deltagt i piloten rapporterer at elevenes skriftlige aktivitet så ut til   øke, og at mange av elevene klarte   foreta revidering i dybden og ikke kun på overflateniv . L reren omtaler også metoden som krevende   utf re, men tilsynelatende effektiv.

Victoria Johansson, Lunds universitet
Anna Smedberg Bondesson, Högskolan Kristianstad

Skriva, läsa, tänka, ändra

Den kreativa skrivprocess som föregår den färdiga texten är intressant att studera för att förstå textskapande i allmänhet, och kan i synnerhet ge värdefulla insikter i skriv- och läsutveckling.

Vi har gjort en fallstudie där vi låtit två etablerade poeter, en man och en kvinna, skriva varsin dikt, vilket spelades in under en timme med hjälp av tangentloggning och ögonrörelsemätning. Inspelningsmetoden använder vi här för att undersöka skrivprocessen bakom texten ur både ett språkvetenskapligt och litteraturvetenskapligt perspektiv. Syftet är att undersöka hur vi kan öka vår kunskap om texter och deras tillblivelse för att därigenom 1) skapa nya metoder för att studera och analysera barns skrivande och deras texter; och 2) få mer kunskap om hur etablerade skribenter skriver, vilket i sin tur kan ge perspektiv på skrivandets möjligheter.

Utgångspunkten för att studera experter är att få insikt i olika sätt och metoder som en uppgift kan utföras på (Ericsson m.fl., 2006). Processen bakom texten, och då särskilt studiet av särskilda skribenter, återfinns också inom fältet genetic criticism (Alamargot & Lebrave, 2010).

Studiet av expertskrivande ger insikter om språkproduktion och skrivande i sig men också information om att skrivande för en erfaren skribent är ett tidskrävande och mödosamt arbete – revideringarna ökar snarare än minskar med erfarenheten.

Våra undersökningar av poeterna visar på två olika sätt att genomföra uppgiften, där en poet arbetar nära texten med ständiga omformuleringar och den andre pausar och planerar mer innan hen skriver. Båda är dock mycket dynamiska skribenter, och rör sig i både sitt läsande och skrivande över hela texten. Resultatet är en lexikalt tät och symboliskt mångbottnad text.

De didaktiska frågorna handlar om samspel mellan skrivande, läsning och revideringar, och hur vi kan använda kunskap om detta för att undervisa om skönlitterärt och poetiskt skrivande och läsande i klassrummet.

Session 3

Gustaf B. Skar, Arne Johannes Aasen
Skrivesenteret, NTNU

Risktagande skribenter och dolda kvaliteter i elevtexter

Samstämmighet i bedömning av elevtexter är ett tema med aktualitet så väl i Sverige som i Norge. I Sverige har frågan uppmärksammats i forskning (t.ex. Borgström & Ledin, 2014) och inte minst medialt under våren 2016. I Norge har flera bidrag (t.ex. Jölle, 2014; Matre & Solheim, 2015; Skar, Thygesen & Evensen, 2016) uppmärksammat bedömares förutsättningar för att nå enighet i samband med sambedömning. Mindre uppmärksamhet har dock riktats mot bedömningens underlag, dvs. elevtexters beskaffenhet och egenskaper hos texter som visar sig vara svårbedömda.

Det kan finnas flera orsaker till varför bedömare bedömer samma text på olika sätt. I denna presentation angriper vi frågan genom en analys av en elevtext, från *dei nasjonale utvalsprøvene i skrivning*, som skapat stor oenighet bland en rad expertbedömare. Syftet med analysen är att identifiera bedömningsområden som är särskilt krävande när skrivuppgifter inte specificerar genre.

Analysen visar att en elevtext kan läsas på olika sätt, antingen som en sakprosatext eller litterär text. Valet av sätt att läsa texten får betydelse för i vilken utsträckning texten kan anses nå olika kvalitetskriterier. Relevansen av denna typ av analys relaterar till de implikationer för utveckling av skrivuppgifter, bedömningskriterier och bedömningsvägledningar den innebär.

Jølle, L. (2014). Pair assessment of pupil writing: A dialogic approach for studying the development of rater competence. *Assessing Writing*, 20, 37–52. <http://doi.org/10.1016/j.asw.2014.01.002>

Matre, S., & Solheim, R. (2015). Writing education and assessment in Norway: Towards shared understanding, shared language and shared responsibility. *L1 Educational Studies in Language and Literature*, 15, 1–33. <http://doi.org/10.17239/L1ESLL-2015.15.01.05>

Skar, G. B., Thygesen, R., & Evensen, L. S. (2016). Standards in assessment for learning. A Norwegian strategy and its challenges. Submitted.

Enni Paul

Stockholms universitet

Skriftbruk i den gymnasiala lärlingsutbildningen i relation till det arbetsplatsförlagda lärandet

tidigare forskning beskrivs ett glapp mellan det skrivande och läsande som yrkeselever ges möjlighet att utveckla under sin gymnasieutbildning och yrkesarbetets skriftpraktiker (Berglund 2009, Olofsson 2011). Samtidigt kan skolans skriftbruk potentiellt vidga och ge andra perspektiv på texter som används i yrkesarbetet (Lindberg 2003, 2007, Halvorsen 2014).

I detta paper presenteras en analys av hur yrkeskunnande tar form i loggböcker och rapporter som lärlingselever på gymnasiets vård- och omsorgsprogram har haft i uppgift att skriva i relation till arbetsplatsförlagt lärande (APL). Syftet är också att diskutera hur skoliniterade skriftuppgifter i lärlingsutbildningen förbereder för en möjlighet att delta i en yrkesmässig gemenskap infärgad av särskilda skriftpraktiker.

Datamaterialet består av loggböcker och APL-rapporter som lärlingselever på två olika vård- och omsorgsprogram har haft i uppgift att skriva under sin APL, intervjuer med lärare och elever, samt fältanteckningar från observationer från APL. Analysen bygger på sociokulturella förståelser av skriftbruk (Karlsson 2006, Hamilton 2007), samt genom systemisk funktionell grammatik (Halliday & Matthiessen 2004, Holmberg & Karlsson 2006).

De preliminära resultaten indikerar att det förekommer spänningar mellan loggbokens intention som ett redskap för reflektion och den form som loggboken tar. I resultaten visas att yrkeskunnande i kommer till uttryck som återberättande av nya händelser och handlingar, samt värdering av upplevelser, medan reflektion inte förekommer. Skildringar av yrkeskunnande under APL stannar på en ytlig nivå. Förklaringar till detta kan hittas i det slags textuell respons läraren ger, avsaknaden av explicit undervisning i skrivandet av logg, loggen som en oklar texttyp, samt de multipla och ibland krockande funktioner loggen tycks fylla: sociala, redovisande, bedömande/kontrollerande, värderande och didaktiska.

APL-rapporten däremot tycks skapa vissa bryggor mellan yrkets skriftpraktiker och skolans, då eleverna i rapporten ska knyta an till texttyper som förekommer i omsorgsarbetet. Skrivandet av rapporten ramar in av ämnesövergripande undervisning i svenska och vårdämnena.

Eric Borgström, Örebro universitet
Per Ledin, Södertörns högskola
Tomas Svensson, Örebro universitet

Vad vi vet om skolskrivande: Svensk skrivforskning under 20 år

Svensk skrivforskning är livaktig. I senare års studier finns många – och ofta detaljerade – beskrivningar av elevers och lärares skrivpraktiker och -aktiviteter. Att vi som läsare ofta kommer undervisningen och de enskilda lärarna och eleverna nära, är förstås en styrka. Samtidigt saknas en systematisk syntes, tecknandet av en helhetsbild av svensk skrivundervisning som de enskilda utsnitten tillsammans bildar. Vilka skriverbjudanden möter eleverna typiskt genom sin skolgång, och vad säger dessa om hur textnormer traderas och förhandlas?

I det här föredraget presenteras ett pågående arbete med just en sådan syntes. Vi avgränsar oss till att teckna en synkron bild av skrivforskningen och skolskrivandet, vilket innebär att vi söker ut den forskning som publicerats de senaste dryga 20 åren (dvs. från införandet av Lpo/Lpf94 fram till idag). Syftet med studien tvådelat, nämligen att samlat beskriva dels den svenska skrivforskningen som vetenskapligt fält, dels vad denna forskning säger om skolskrivandets textkulturer. Mer konkret är våra forskningsfrågor följande:

- Vad kännetecknar de senaste 20 årens svensk skrivforskning med avseende på kunskapsintresse, teori- och metodval samt material?
- Vad säger denna forskning om de huvudsakliga dragen i den/de textkultur(-er) där eleverna erbjuds att delta som skribenter?

I den första delen av föredraget presenterar vi litteratursökningen med avseende på sökvägar och urvalskriterier. Därefter diskuterar vi framtagandet av de kategorier vi använder för att besvara våra frågeställningar, innan vi slutligen redovisar tentativa resultat.

Session 4

Anna-Lena Godhe, Göteborgs universitet
Maritha Johansson, Linköpings universitet
Petra Magnusson, Högskolan Kristianstad
Ann-Christin Randahl, Göteborgs universitet

Läslýftet i praktiken – en pilotstudie inför ett större projekt

Inför ett större projekt med syfte att utifrån Läslýftet med dess fokus på läs- och skrivrelaterade frågor undersöka lärares kompetensutveckling och hur den realiserar i undervisningspraktiken, genomför vi under ht- 16 ett pilotprojekt. I en gymnasieskola följer vi under höstterminens inledning ett lärarlags arbete med Läslýftet. Det empiriska materialet samlas in genom observationer av de kollegiala samtalen och av hur de läslýftsgenererade undervisningsaktiviteterna iscensätts. Detta kompletteras av intervjuer med deltagarna. Därtill analyseras det material som finns i den aktuella modulen. I pilotstudien aktualiseras några av frågeställningarna från vårt planerade forskningsprojekt, nämligen vilka föreställningar om kunskap, lärande och läs- och skrivundervisning som kommer till uttryck i modulinnehållet samt hur dessa rekontextualiseras i lärarnas samtal. Dessutom undersöks iscensättningen av de läslýftsgenererade aktiviteterna i undervisningspraktiken i relation till de kollegiala samtalen och intervjuerna med lärarna.

Studiens teoriram utgörs av ett sociokulturellt perspektiv på lärande (Säljö, 2010; Wertsch, 1998) och teorier om lärares kompetensutveckling och lärande (Timperley m.fl., 2007; Vescio m.fl., 2008; Stoll m.fl., 2008; Wermke, 2013; Langelotz, 2013). För dokumentation används ljud- och filmupptagning tillsammans med observationsanteckningar. Analyserna inspireras av tematisk textanalys (Braun & Clarke, 2008; Boyatzis, 1998) och aktivitetsteori (Engeström, 1987; Engeström & Sannino, 2010). I presentationen redogörs för de första analyserna och en diskussion förs om hur erfarenheterna från dessa, tillsammans med resultat från en tidigare genomförd (ännu inre publicerad) studie, kan användas i relation till det planerade projektet.

Gunilla Molloy, Barbro Westlund

Stockholms universitet

Didaktik, diversity och diagnos

År 2014 genomförde Lärarnas Riksförbund en undersökning om elevers läsförmåga i grundskolan. 2 200 tillfrågade svensklärare svarade att de upplevde stora brister i sina elevers läsförmåga. Mest alarmerande var högstadielärarna bedömning, där 40 procent ansåg att eleverna inte kunde läsa i tillräcklig utsträckning när de börjar årskurs 7. Vad det innebär att inte "kunna läsa" är inte problematiserat i undersökningen och inte heller insatt i en diskussion om olika textgenrer. Hur lärarna resonerade kring sin undervisning gav LR:s undersökning inte heller något svar på. Vår studie, *Didaktik, diversity och diagnos*, följer upp och fördjupar LR's resultat genom att undersöka hur svensklärare i årskurs 8 resonerar kring sina elevers läsförståelse i relation till olika texter. Finns det bara *en* läsförståelse eller flera?

Studien bygger på intervjuer med tio informanter, samtliga svensklärare. Intervjuerna har gjorts i två steg. Mellan intervjuerna har lärarna dokumenterat sitt arbete i klassrummet i en läslogg.

Resultatet visar att i varje klassrum finns en mångfald av elever med olika behov. En del elever har fått fastställda diagnoser. Andra elever har mer diffusa "språkstörningar". En del elever har svenska som andra språk. En allmän uppfattning bland informanterna är att svenskläraren skall både stödja och bedöma elevernas läsförståelse. Hur detta ska ske varierar, men i intervjumaterialet kan skönjas olika diskurser som styrningsdiskursen, erfarenhetsdiskursen och forskningsdiskursen. Lärarnas uppfattningar om vilka texter som erbjuder svårigheter för elevernas läsförståelse skiftar också. Lärarna upplever inte heller att kursplanen i svenska ger dem tillräckligt stöd varken i hur de ska utveckla eller bedöma läsförståelsen för de elever som ingår i den höga andelen andraspråkselever, diagnostiserade elever, eller elever som är under utredning. Detta blir problematiskt med tanke på betygsättningen av eleverna. Resurserna från skolans sida varierar i mycket hög grad. På kommunnivå finns ingen övergripande fortbildning och den fortbildning lärarna får söker de oftast på eget initiativ.

Eva Nilsson

Stockholms universitet

Att skapa en läsare.

Studien tar sin utgångspunkt i hur svenskämnet är beskrivet i styrdokumentet där just läsning av bl.a. den skönlitterära texten motiveras med att eleven lär känna "sin omvärld, sina medmänniskor och sig själv" (Skolverket.se). Hur denna aspekt av svenskämnet realiseras i skolans kravbild på läsandet av

den litterära texten, är därför denna studies fokus. Flera forskare har också uppmärksammat hur skolans sätt att efterfråga viss kunskap blir styrande för vad eleven uppmärksammar i litteraturen (Rosenblatt 1978/1994, Hultman 1991, Tengberg 2011, Mehrstam 2009).

Syftet med avhandlingen är att se vilken läsning av den litterära texten som är möjlig/önskvärd i skolan, för att kunna se vilken läsare som skolans litteraturundervisning efterfrågar, genom en historisk studie med fokus på interpellation och läsarsubjekt.

Studiens huvudsakliga material är samtliga examinationsuppgifter i nationell examination på gymnasiet i svenska från 1968 och fram till 2013, där litterär läsning står i fokus. Proven ses här som styrande för skolans praktik vilket också tidigare forskning visar (Hultman 1991, Skolverket 2005).

Teoretiska och metodologiska utgångspunkter är läsartsteori (Rosenblatt 1978/1994, Tengberg 2011, Mehrstam 2009, Steffensen 1993) och positioneringsanalys (Davies & Harré 1990, Harré & Van Langenhove 1991).

Resultaten så här långt visar rent deskriptivt vilka läsarter som är mer eller mindre frekventa i materialet, och hur detta varierar över tid, samt hur de läsarter som efterfrågas får betydelse för vilken läsare/elev som efterfrågas. Om texten ska läsas med fokus på formen, som ett samhällsinlägg eller för att få inspiration att skriva om sig själv, skapar detta i sig en läsare som visar kunskaper om litterära verktyg, samhällsanalys eller vill berätta om sig själv.

Referenser:

Davies, Bronwyn & Harré, Rom (1990) "Positioning: The Discursive Production of Selves" I *Journal for the Theory of Social Behaviour* 20, 43-63.

Harré, Rom & Van Langenhove, Luk (1991) "Varieties of Positioning" I *Journal of the Theory of Social Behaviour* 21.

Hultman, Tor. 1991. Prov i svenska. I: T. Lindblad (red.), 'Allt är relativt'. *Centralt utarbetade prov i svenska, matematik, engelska, franska tyska, fysik och kemi – beskrivning, analys, förslag*. Rapport nr 1991:03. Institutionen för pedagogik. Göteborgs universitet.

Mehrstam, Christian. 2009. *Textteori för läsforskare*. Göteborg: Göteborgs Universitet. Institutionen för Litteratur, Idéhistoria och Religion.

Rosenblatt, Louise Michelle. 1994. (orig. 1978) *The Reader, The Text, The Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*, Carbondale, IL: Southern Illinois University Press.

Skolverket. 2005. *Lärare och elever om gymnasieskolans nationella prov- en enkätstudie*.

Skolverket.se/publikationer?id=1499.

SOU 2012: *Läsandets kultur*.

Steffensen, Bo. 1993. *Når børn læser fiktion. Grundlaget for den nye litteraturpædagogik*. København: Akademisk forlag.

Tengberg, Michael. 2011. *Samtalets möjligheter. Om litteratursamtal och litteraturreception i skolan*. Stockholm/Stehag:

Brutus Östlings bokförlag Symposium.

Session 5

Katrin Lilja Waltå

Göteborgs universitet

Fiktionstexten i skolan och skolan i samhället

Skolan har varit och är fortfarande en av samhällets mest centrala instanser som ansvarar för och utövar inflytande över vilka kunskaper unga människor tillägnar sig och hur de gör det. Den ska både verka för att elever får olika ämneskunskaper och för att de ska bli goda samhällsmedborgare. Uppdraget gäller sålunda både utbildning och fostran, det vill säga att förbereda för ett kommande arbetsliv men också för själva livet. Centrala texter i skolan är läroböcker. De förmedlar kunskaper, normer och värderingar och berättar också något om den samhälleliga kontext i vilken de har kommit till.

Syftet med mitt paper är att synliggöra vilka förväntningar på att läsa och bearbeta fiktioner som förmedlas i en läroboksserie i svenska för gymnasieskolans yrkesinriktade program. Utifrån perspektiven kunskaps- och ämnessyn ställer jag frågan om vilka förväntningar läroböckernas texter och uppgifter har på sina läsare att bearbeta fiktionstexter och vad det kan säga om skolans relation till det omgivande samhället. I undersökningen används Umberto Ecos begrepp *modelläsare*, som ett metodiskt verktyg, för att urskilja vilket slags idealläsare och i förlängningen idealelev läroböckerna förutsätter (Eco 1979, 1998). Vidare används utbildningsfilosofisk forskning och ett hermeneutiskt bildningsbegrepp (Gadamer (1997/1960) när resultaten tolkas.

Resultatet pekar på att läroböckerna förutsätter en okritisk läsare, vilket hänger samman med att läroböckerna förmedlar en vad jag kallar reproducerande kunskapssyn och ett snävt färdighetsinriktat svenskämne. Detta kan ses i skenet av en polariserad syn på utbildning och bildning som lett till att en brist på bildande moment i undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram har institutionaliserats. Min tolkning är att den syn på kunskap och ämnet svenska som förmedlas i läroböckerna står i en bjärt kontrast till läroplanens intentioner och ett hermeneutiskt orienterat bildningsideal, vilket väcker frågor om vilken relation skolan ska ha till det omgivande samhället.

Eco, Umberto (1979), "Modelläsaren". I: Entzenberg, Claes & Hansson, Cecilia (red.) (2008), *Modern litteraturteori. Från rysk formalism till dekonstruktion*. Del 2, 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Eco, Umberto (1998), *Six Walks in the Fictional Woods*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Englund, Tomas (2005), *Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension*, Göteborg, Daidalos, 2005.

Gadamer, Hans-Georg (1997)/(1960), *Sanning och metod i urval*, Göteborg, Daidalos.

Tammi Gustafsson Nadel

Stockholms universitet

Läsa världslitteratur med gymnasieelever

I en värld där det lokala och globala blir allt mer sammanlänkat, pekar tidigare undersökningar på att litteraturundervisningen i Sverige kännetecknas av en västerländsk kanon och identifikatorisk läsning, där världslitteraturen kan betraktas som underrepresenterad. En utgångspunkt för denna pågående studie är att undersöka vilka läsningar gymnasieelever gör av världslitteratur, här definierat som litteratur utanför den västerländska kanon, för att sedan genom en intervention ge eleverna stöttning för att utveckla deras tolkningar av litteraturen på olika plan. Utifrån en första delstudie, där elevers skriftliga initiala reception av en novell från Kenya utgör materialet, designades inom ramen för studien en lektionssekvens. Interventionen hade en transformativ agenda byggd på en syntes av teori. Designen utformades i kollaboration med de undervisande lärarna och genomfördes i ett iterativt förlopp om tre cykler på en gymnasieskola med 130 deltagande elever på ett teoretiskt program. Utifrån en tematisk textanalys visar resultaten bland annat att många elever läser litteraturen faktiskt. Med andra ord läser de fiktionen som ett sätt att få, vad de anser vara, nyttig information och kunskap om verkligheten. Resultaten pekar även på att eleverna behöver kontextualisering innan de läser, i form av visuella bilder och kunskap om det aktuella landets samhälle och kultur. Kontextualiseringen hjälper dem att överbygga de glapp i texterna som annars uppstår då de inte förstår exempelvis karaktärernas agerande eller inte kan föreställa sig den miljö som beskrivs. Även synen på den andre träder fram genom elevernas texter och kan problematiseras i relation till styrdokumentet i svenska, som lägger fokus på det universella i litteraturen. Undersökningen väcker vidare frågor kring vilka didaktiska val lärare kan göra då skönlitteraturen för eleverna är obekant vad gäller innehåll, miljö och form. Hur kan synen på den andre framträda genom litteraturen och förändras genom litteraturundervisning? Vilken stöttande potential kan en litteraturdidaktisk design ge i relation till elevers meningsskapande?

Den tänkta publiken i utbildningsradions program om antiken

I Sverige har det under närmare hundra år funnits utbildningsprogram i olika former (skolradio, TRU och UR) som producerats för såväl skolan som för en intresserad allmänhet. Utbildningsprogrammen kan ur ett medieekologiskt perspektiv (se ex. Strate, 2006) ses som en konsekvens av hur andra medier än den traditionella texten i allt högre utsträckning spelar en roll i skolans kunskapsförmedling. Enligt medieekologin (McLuhan, 1964; Danielsson och Selander, 2014) innebär den tekniska utvecklingen också en förändrad kunskapsförmedling och därmed en förändrad kunskap.

Presentationen beskriver en del av ett avhandlingsprojekt som behandlar utbildningsradions program om litterära epoker och författarskap under perioden 1960-2010. Litterära epoker och författarskap är en ämestradition som funnits länge inom svenskämnet och med tanke på den mediala utveckling som skett så är det intressant att se om och i så fall hur en sådan tradition har påverkats av förändrade mediala villkor. Bland annat säger sociologen John B. Thompson (2001) att det moderna samhällets förhållande till traditionen har förändrats.

I presentationen beskrivs fyra utbildningsprogram om antiken riktade till gymnasiet. Programmen är från 1960, 1968, 1998 respektive 2010. Huvudfrågeställningen lyder: Vad, hur och för vem vill man i programmen berätta om antiken? Programmen analyseras ur ett narratologiskt perspektiv och utgångspunkten i analysen är Seymour Chatmans (1978) modell av narratologiska strukturer. Chatman visar i sin modell en tydlig skillnad mellan den tänkta läsaren/publiken som finns inom verket och den verkliga läsaren/publiken som står utanför. Modellen synliggör att utanför själva verket finns en verklig författare och en verklig läsare/publik, och att kommunikationen dem emellan förs genom olika narrativa element. Fokus i analysen läggs på den tänkta publiken och resultaten beskriver bland annat programmens struktur, tilltal och historiesyn.

Referenser:

- Chatman, S. (1978) *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film*. New York: Cornell University.
Danielsson, K. och Selander, S. (2014) *Se texten! Multimodala texter i ämnesdidaktiskt arbete*. Malmö: Gleerups.
McLuhan, M. (1964) *Media*. Skarpnäck: Tranan.
Strate, L. (2006) *Echoes and Reflections. On Media Ecology as a Field of Study*. Cresskill, N.J: Hampton Press.
Thompson, J. B. (2001) *Medierna och moderniteten*. Göteborg: Daidalos.

Pass 4, fredag 25 nov kl. 10.30–12.00

Session 1 Lokal: Sven-Ingvars Ordförande: Eva Borgfeldt	Session 2 Lokal: Fridolf Rhudin Ordförande: Camilla Grönvall	Session3 Lokal: Leander Ordförande: Marie Thavenius	Session 4 Lokal: Zarah Ordförande: Dan Åkerlund	Session 5 Lokal: Sola Ordförande: Michael Tengberg
Märtha Andersson Mysterieundervisning under ledning av Systrarnas Snooks detektivbyrå	Anna-Maija Norberg Elever i årskurs 7 skriver saga och recension	May Line Tverbakk Læreres lesedidaktiske diskurser og praksiser	Christina Olin-Scheller, Marie Tanner, Ulf Buskqvist, Dan Åkerlund Det papperslösa klassrummet. Förändrade literacypraktiker till följd av gymnasieskolans digitalisering	Eric Borgström Sofia Engman Ulrika Magnusson Gustaf B. Skar Michael Tengberg Symposium Meningsfull språkbedömning
Eva Borgfeldt Lärarperspektiv på multimodalitet vid bedömning av textproduktion i årskurs 3	Carina Hermansson, Bert Jonsson, Maria Levlin, Anna Lindé, Berit Lundgren, Annika Norlund-Shaswar Kan genrepedagogiska modeller främja elevers läsförståelse och textproduktion?	Emilia Andersson-Bakken, Jonas Bakken Tekskulturell dannelse gjennom oppgavene i norsklærebøker for vidergående skole	Olle Nordberg Vad säger ungdomarna själva? Gymnasielever i fokusgruppsamtal kring litterära texter	
Christine Farhan Berättandets praktiker i förskolan – en komparativ studie i Sverige och Tyskland	Camilla Grönvall Studenterna i universitetets språkverkstad – vilka är de egentligen?	Marie Thavenius Textkulturer och läspraktiker i svenskläroverutbildningen	Simon Wessbo Skönlitteratur och film i svenskämnet – en receptionsstudie	

Pass 4, fredag 25 nov kl. 10.30–12.00

Session 1

Märtha Andersson

Luleå tekniska universitet

Mysterieundervisning under ledning av Systrarna Snooks detektivbyrå

Syftet med studien är att, med stöd av etnografiska metoder och teorier om berättande och multimodalitet, undersöka hur eleverna söker, tolkar och värderar information via olika kanaler som sedan synliggörs i deras berättelser. Det empiriska materialet bygger på ett kultur- och berättarprojekt som bedrivits i samarbete mellan fyra grundskolor med elever från år 4 och Kulturskolan. Målet i projektet är att genom "mysterieundervisning" stimulera till språk-, läs-, och skrivutveckling med hjälp av fantasi och kreativitet, där elevernas eget undersökande står i centrum. Materialet bygger på egna observationer, loggboksanteckningar och intervjuer med lärare. I mitt föredrag kommer jag att lyfta fram de resultat som studien visar. Resultaten visar hur eleverna söker och värderar kunskap genom att söka efter mönster med utgångspunkt från de ledtrådar de har att tillgå. I de estetiska lärprocesserna omskapar eleverna information till personlig kunskap genom ett kreativt och skapande förhållningssätt där den teoretiska kunskapen integreras med den praktiska. Ett lärande som inte bara stannar inom skolans väggar utan en kunskap som de tar med sig och omsätter i andra sammanhang. Eleverna blir på så sätt engagerade både i analys och i estetisk verksamhet där de lär in en kunskapsmängd samtidigt som de också tränar färdigheter. Det som eleverna gör är således både ett medel för andra ändamål och ett mål i sig. Genom att de direkt fick bekräftelse på sin kunskap blev det ett stöd att sortera intrycken och skapa mening. Eleverna sökte efter mönster och genom att värdera de olika ledtrådarna övade de sig i att kritiskt granska källorna och utvecklade också läsningen till att inte bara röra sig till ingresser utan källorna praktiserades mer ingående av eleverna.

Referenser

Kress, Gunther. (2010). *Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication*. London: Routledge.

Selander, Staffan. & Kress, Gunther. (2010). *Design för Lärande – ett multimodalt perspektiv*: Stockholm: Norstedts.

Wiklund, U. (2009). *När kulturen knackar på skolans dörr*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB

Eva Borgfeldt

Göteborgs universitet

Lärarperspektiv på multimodalitet vid bedömning av textproduktion i årskurs 3

Syftet med denna studie är att analysera vad en lärare väljer att ta fasta på vid bedömning av en specifik textuppgift som inbegriper multimodal redovisning efter ett ämnesintegrerat arbete om stenåldern. Följande frågeställningar har formulerats: Vilka uttryckssätt och semiotiska resurser står i fokus i elevernas textproduktioner? Vilka uttryckssätt och semiotiska resurser framhåller läraren som betydelsefulla vid bedömning av textproduktionerna? Varför menar läraren att det är viktigt att eleverna får uttrycka sig multimodalt? Studien tar sin utgångspunkt i ett sociokulturellt perspektiv (Säljö, 2014; Vygotskij, 2001) och den teoretiska ansatsen är hämtad dels ur den sociosemiotiska multimodala teoribildningen (Jewitt, 2014; Kress & van Leeuwen, 2006; Løvland, 2011), och dels i multiliteracies-forskningen (Cope & Kalantzis, 2010; Unsworth, 2001).

Empirin är producerad i en mångkulturell skolkontext och utgörs av semistrukturerade kvalitativa intervjuer med en lågstadielärare när hon bedömer sina 9-10-åriga elevers multimodala textproduktioner (n=15). Intervjувaren analyseras med utgångspunkt i sociosemiotisk multimodal analys och utvecklas och fördjupas med stöd av begrepp som *agency* och *conceptualization* (Cope & Kalantzis, 2010) och *tekstskapning* och *svarjakt* (Løvland, 2011).

Inledningsvis framhåller läraren betydelsen av att rita framför att skriva och hon tar främst fasta på de semiotiska resurserna bild och färg samt i viss mån skrift, rutor, symboler och pratbubblor, detta oavsett vilken språklig bakgrund eleverna har. Men i samband med bedömningen åskådliggörs den komplexitet som lärarens uppgiftsformulering ger upphov till då hon fäster uppmärksamhet vid hur eleverna självständigt redovisar svar på frågans uppgift (*agency*), på samma gång som hon är upptagen av detaljer i elevernas formspråk när hon bedömer deras texter (*conceptualization*). Sammanfattningsvis ger läraren uttryck för en bedömningspraktik där hon motiverar sitt eget behov av dokumentation men samtidigt upplever ett behov av att bedöma elevarbeten som självständiga helheter. En konflikt mellan *svarjakt* och *tekstskapning* är återkommande i de intervjuer som gjorts med läraren om bedömningen av elevtexterna.

Christine Farhan

Södertörns högskola

Berättandets praktiker i förskolan – en komparativ studie i Sverige och Tyskland

Presentationen handlar om en pilotstudie inför ett större projekt med samma namn. Studien genomfördes under våren i Berlin på en yrkeshögskola som utbildar förskollärare. Jag intervjuade 40 studenter (termin 1 och 2, alla studenter har yrkeserfarenhet från förskolan) och 3 lärare om hur de arbetar med berättande och berättelser i sin yrkesverksamhet. Mina frågor var övergripande inriktade mot:

- Berättelsernas mediala uttrycksformer. Jag frågade vilka medier för berättelser som används när, var och varför;
- Interaktion kring berättelser mellan pedagog och barn och hur dessa används för att främja lärande;
- Barns egna berättelser. Kan narrativa mönster skönjas innan barn lärt sig tala?

Intervjuerna har transkriberats och sedan analyserats utifrån de olika tematiska perspektiven.

Analysen ger intressant information som är relevant för den aktuella diskursen i Sverige kring berättelser/bok/fiktio/n/literacy/(för-)skolpedagogik:

- En stark polarisering i användning av olika medier kan konstateras där boken liksom med aktivitet och kreativitet och ny teknologi och skärmmedier med passivitet. Intressant blir kontrasteringen till studenternas egna mediala prioriteringar för berättelser där film och digitala medier toppar listan.
- Fastän pedagogerna verkar till en viss del vara låsta i en mediehierarkisk norm så bjuder de på ett brett spektrum av olika interaktionsmetoder/modeller, där barnens behov och intressen sätts i främsta rummet.
- Barns egna sätt att berätta visar tydligt att barn äger berättelser innan de kan tala. Barn har ett eget sätt att kommunicera kring berättelser med varandra som vuxna ofta inte förstår.

Session 2

Anna-Maija Norberg

Stockholms stad

Elever i årskurs 7 skriver saga och recension

Utforskandet och implementeringen av förmågan "att läsa skönlitteratur och andra texter för olika syften".

Denna presentation behandlar ett s.k. ramprojekt inom Stockholm Teaching and Learning Studies, en ämnesdidaktisk plattform för lärardriven forskning i samarbete mellan Stockholms universitet och ett antal skolhuvudmän i Stockholms län. Varje ramprojekt tar sin utgångspunkt i utforskandet av implementeringen av ämnesmålen i Lgr11 och Gy11; i detta fall svenska och svenska som andraspråk. Den övergripande frågan för detta ramprojekt är uttolkningen av och undervisningspraktikerna kring formuleringen "förmågan att läsa skönlitteratur och andra texter för olika syften" (se Lgr11).

Lärarna i projektet ingår i olika delprojekt som formas kring årskurs och slag av svenskämne och har undervisningsrelaterade forskningsfrågor som knyter an till ramprojektets övergripande frågeställning. Genom dessa delprojekt skapas bidrag till ramprojektets egna frågeställningar: Hur uttolkas 'förmågan att läsa' i olika undervisningspraktiker? Vilka undervisningspraktiker gynnar utvecklandet av läsförmåga? Hur kan utvecklingen av läsförmåga bedömas?

Tre genomförda och fem planerade delprojekt kommer att redovisas. Ramprojektet har i nuläget en explorativ ansats, vilket innebär att de deltagande lärarna har kunnat utforma tämligen disparata områden i anknytning till läsning. Exempel på frågor i de avslutade delprojekten är: Hur kan man utforma undervisning kring läsning av faktatexter på lågstadiet? På vilket sätt kan NO-lärare i mellanstadiet stötta att göra elever uppmärksamma på de centrala ämnesuttrycken i lärobokstexterna? Hur kan läsning av skönlitteratur bidra till högstadieelevers förmåga att byta perspektiv?

Vi vill vidare diskutera hur ramprojekt kan bidra till kunskaper om hur man kan definiera och utforma undervisning som ökar elevers förmåga att läsa för olika syften samt hur man kan bygga upp och stötta lärardriven undervisningsutvecklande forskning inom svenskämnen. Ytterst handlar det om hur ramprojekt av detta slag kan bidra till den ständigt pågående frågan om svenskämnets uppdrag.

Carina Hermansson, Bert Jonsson, Maria Levlín, Anna Lindé, Berit Lundgren,

Annika Norlund-Shaswar

Umeå universitet

Kan genrepedagogiska modeller främja elevers läsförståelse och textproduktion?

Syftet med denna presentation är att beskriva, analysera och diskutera hur arbete utifrån olika genrepedagogiska modeller kan påverka elevers läs- och skrivförmåga. I en strävan att varje elev ska uppnå nationella mål söker lärare efter nya arbetsmodeller att pröva. Genrepedagogiska modeller har fått genomslag i både svenskämnet och i andra ämnen som ett sätt att arbeta med läroplanens centrala innehåll, "[b]eskrivande, förklarande, utredande, instruerande och argumenterande texter" (Skolverket, 2011, s. 89). Intressant är om, och i så fall vad, genrepedagogiska modeller kan påverka i relation till elevers läs- och skrivförmåga.

Studien genomförs som två interventionsstudier med kontroll- och interventionsgrupper, en på svensk grundskolas mellanstadium samt en inom introduktionsprogrammet Språkintröduktion på gymnasieskolan. I den första delstudien utgör *cirkelmodellen* (Derewianka, 2012; Hedeboe & Polias, 2008) med sina fyra faser utgångspunkten för interventionen i år 4-6 i svensk grundskola. Med syftet att utveckla elevers skrivande studeras betydelsen av det kollektiva skrivandet, som utgör cirkelmodellens tredje fas. Materialet består av elevtexter skrivna före och efter interventionen, elevenkäter samt lärares undervisningsplanering.

I delstudie två undersöks om och hur den genrepedagogiska modellen *Reading to Learn* (Rose & Martin, 2012) kan främja flerspråkiga elevers läsutveckling. Materialet består av elevtexter skrivna före och efter interventionen samt lärarnas undervisningsplanering. I interventionen undersöks framförallt effekterna av de nivåer i modellen som kallas "förberedande läsning" och "detaljerad läsning" i relation till elevernas läsförståelse/förståelse. Presentationen redovisar preliminära resultat från kvalitativa och kvantitativa analyser av elevtexterna samt elevernas skriftliga sammanfattningar av berättande text respektive faktatexter.

Referenser

- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket
- Derewianka, B. (2012). "Knowledge about Language in the Australian Curriculum": English. *Australian Journal of Language and Literacy* 35 (1) 127-146
- Hedeboe, B. & Polias, J. (2008). *Genrebyrå. En språkpedagogisk funktionell grammatik i kontext*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB
- Rose, D. & Martin, J.R. (2012). *Learning to Write, Reading to Learn: Genre, Knowledge and Pedagogy in the Sydney School*. Bristol: Equinox

Camilla Grönvall

Karlstads universitet

Studenterna i universitetets språkverkstad – vilka är de egentligen?

Inträde i högre utbildning medför en ny fas i skrivlärandet. Detta belyses mångsidigt i internationell forskning, liksom i en rad svenska studier under 2000-talet. Få av studierna fokuserar emellertid på de studenter som upplever allra störst svårigheter i sitt skrivande. En del av mitt avhandlingsprojekt syftar därför till att identifiera och beskriva den studentgrupp som kontaktar de svenska lärosätenas språk- och textverkstäder. Sedan dessa verkstäder började växa fram under tidigt 2000-tal, i samband med arbetet för breddad rekrytering i högre utbildning, har ännu inte någon systematisk kartläggning eller utvärdering gjorts av verksamheten.

Därför är det centralt med mer kunskap om vilka studenter som vänder sig till språkverkstäderna. Detta vill jag undersöka genom en webbaserad enkät, som distribueras genom språk- och textverkstäderna som finns vid landets lärosäten. Vilka studenter är det vi möter? När, och varför tar de kontakt med språkverkstaden? Vilka behov, och vilken bakgrund, har de?

En förstudie (Grönvall 2015) pekar ut några konkreta områden som kan vara särskilt intressanta att belysa närmare. Många studenter upplever mötet med läsandet och skrivandet i högre utbildning som problematiskt; jämför den studieövergång som Ask (2007) talar om. I vilken mån upplever studenterna att deras läs och skrivkompetens räcker till för universitetsstudier? Flera studenter anger samtidigt att de får hjälp i sina studier av vänner, familj och andra närstående. Men vilken typ av hjälp och andra stöttande resurser använder sig studenter av i sitt skrivande i högre utbildning? Detta är det angeläget att få veta mer om, och jag hoppas kunna presentera några tentativa resultat från undersökningens första del här.

Session 3

May Line Tverbakk

Senter for Praktisk kunnskap, Nord universitet, Bodø

Læreres lesedidaktiske diskurser og praksiser

I dette innlegget vil jeg presentere ph.d.-prosjektet «Læreres lesedidaktiske diskurser og praksiser» gjennom problemstillingen: «Hva kjennetegner læreres lesedidaktiske diskurser og praksiser på ungdomstrinnet?»

Utgangspunkt for studien er den delen av norskfaget som ifølge Læreplan for Kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet 2013) innebærer ansvar for utvikling av elevers språkkompetanse. Lesing er en sentral del av denne utviklingen. Etersom lesing også er en av de grunnleggende ferdighetene i fagene i norske læreplaner, utforsker studien læreres lesedidaktiske oppfatninger og praksiser i arbeid med fagtekster. Studien omhandler ni lærere fordelt på fagene norsk, samfunnsfag og naturfag på 8.-10.trinn ved fire norske skoler i distriktet. Forskningsspørsmålene er konsentrert rundt læreres didaktiske oppfatninger av lesing, hva som preger lesedidaktiske arbeidsmåter i timer, og relasjoner mellom deres oppfatninger og praksiser.

Det teoretiske grunnlaget baseres på forholdet mellom læreres oppfatninger og deres praksiser gjennom Buehl & Beck (2015), sosiokulturelle teorier og New Literacy Studies (Barton, 2000, Street, 2003, Gee, 2015).

Studien har en kvalitativ forskningstilnærming. Primærdataene består av transkriberte videoobservasjoner av timer, samt transkriberte før- og etterintervju av lærerne. Det er de intuitive oppfatningene hos lærerne, samt arbeidsmåtene i timer der fagtekster benyttes som innfallspunkt til nye tema, studien søker å belyse. Foreløpige resultater viser at alle lærerne mener at lesing er viktig i fagene, selv om det er noe vage oppfatninger av hva lesing i det enkelte fag innebærer. Skolene har ikke organisert, jevnlig samarbeid om lesing på tvers av teamene. Norskklærerne opplever et spesielt ansvar for leseopplæringen, og funnene tyder på at det er norskklærerne som arbeider mest med førlesingsaktiviteter. Timene har en noe ensartet organisering, med kollektive, lærerstyrte tilnærminger, hvor læreren i større grad sier *hva* og *at* elevene skal lese, enn hvordan og hvorfor. Studien synliggjør at det kan være sammenheng mellom læreres vage forståelser av hva lesing i fag innebærer, og den lesedidaktiske tilnærmingen i timene.

Emilia Andersson-Bakken, Jonas Bakken

Høgskolen i Oslo og Akershus/ Universitetet i Oslo

Tekstkulturell dannelse gjennom oppgavene i norsklærebøker for videregående skole

En viktig del av den tekstkulturelle dannelsen som elevene skal utvikle i norskfaget, er å forstå tekstkulturens skille mellom skjønnlitteratur og sakprosa, og å kunne lese begge typer tekster på adekvate måter (Eide, 2006; Tønnesson, 2012). Lærebøker i norsk for videregående skole inneholder derfor en samling skjønnlitterære tekster og en samling sakprosaetekster, og til hver tekst er det knyttet oppgaver som styrer hvordan elevene leser og arbeider med teksten. I denne studien vil vi undersøke: *Hvilke oppfatninger av skjønnlitteratur og sakprosa ligger bak oppgavene i norsklærebøker?* I undersøkelsen vil vi også trekke inn de oppgavene som er knyttet til selve lærebokteksten, for å se om denne sakprosajangeren behandles på samme måte som de øvrige.

Forskningsspørsmålet blir besvart gjennom en kvantitativ innholdsanalyse (Østbye et al., 2013) der 1945 oppgaver i tre norsklærebøker blir kategorisert på to nivåer. Først kategoriseres oppgavene som *lukkede* hvis de har et fasitsvar, og som *åpne* hvis de kan besvares på ulike måter (jf. Nystrand et al., 1997; Skjelbred, Solstad & Aamotsbakken, 2005). Deretter kategoriseres oppgavene etter hvordan elevene skal gå fram for å løse dem: *reproduserende*: elevene kan finne svaret direkte i læreboka; *resonnerende*: elevene kan slutte seg fram til svaret ut fra generelle framgangsmåter; *utforskende*: elevene skal søke informasjon utenfor læreboka; *vurderende*: elevene skal vurdere noe; og *aktiviserende*: elevene skal utføre en aktivitet.

Resultatene viser at i alle tre bøker har skjønnlitterursamlingene mange åpne, vurderende oppgaver, sakprosasamlingene har mange lukkede, resonnerende oppgaver, mens læreboktekstene har mange lukkede, reproduserende oppgaver. Bak disse oppgavene kan det sies å ligge en oppfatning om at meningen i skjønnlitteraturen skapes gjennom leserens tolkningsarbeid, mens sakprosaen har én entydig mening. Meningsinnholdet i sakprosaen er delvis skjult, men kan avdekkes gjennom å følge visse analytiske framgangsmåter. Læreboktekst skiller seg imidlertid fra annen sakprosa ved at den presenterer meningsinnholdet åpent på tekstoverflaten.

Referanser:

Eide, O. (2006). Frå kanon til literacy? Det nye norskfaget i nærlys og perspektiv. *Norsklæraren. Tidsskrift for språk og litteratur*, (2), 6–13.

Nystrand, M., Gamoran, A., Kachur, R., & Prendergast, C. (1997). *Opening Dialogue. Understanding the Dynamics of Language and Learning in the English Classroom*. New York: Teacher College Press.

Skjelbred, D., Solstad, T., & Aamotsbakken, B. (2005). *Kartlegging av læremidler og Læremiddelpraksis*. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.

Tønnesson, J. (2012). *Hva er sakprosa*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L. O., Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag*. 4. utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Marie Thavenius

Malmö högskola

Textkulturer och läspraktiker i svensklärarutbildning

Skönlitteraturen har länge haft en stark ställning i såväl svenskämnet i skolan som i utbildningen av svensklärare, men mediekulturella och utbildningspolitiska förändringar de senaste decennierna får frågan om vilken ställning och vilka funktioner litterära texter ska ha i utbildning att framstå som både komplicerad och högst aktuell. Detta är en viktig bakgrund till mitt avhandlingsprojekt som har som syfte att bredda och fördjupa förståelsen för litteraturläsningens praktik och funktion i svensklärarutbildning. Forskningsfrågorna har fokus på varför man läser skönlitteratur i svensklärarutbildning, vad som läses och hur det läses. I samband med undersökningen utifrån dessa frågor synliggörs också diskurser och ideologier om litteratur och litteraturläsning och därmed vidgas perspektivet till en utbildningspolitisk nivå. Den teoretiska ramen utgörs av socialt inriktade teorier om framför allt literacy, litteraturreception och diskurs/diskursanalys och ett centralt begrepp är läspraktik. Jag har följt en studentgrupp under de sista två åren av sin utbildning till svensklärare. Empirin består därför huvudsakligen av ljudinspelningar från undervisning och intervjuer med studenter och lärare, men jag gör också analyser av kursplaner för svenskämnet i skolan och för svensklärarutbildningen, eftersom dessa styrdokument utgör en del av diskursordningen och den sociala ram som omger studenterna i utbildningen. I min presentation kommer jag att diskutera textkulturer och läspraktiker i den studerade svensklärarutbildningen. Synen på och motiveringarna för litteratur och läsning hos studenterna har inriktningar mot såväl deras framtida yrkesutövning som mot individuella och sociala funktioner i svensklärarutbildningen. De blivande svensklärarna ger också uttryck för skiftande läspraktiker som inte låter sig beskrivas på ett enkelt sätt som till exempel analytisk eller personlig, fiktiv eller faktiv och närhet eller distans till texten.

Session 4

Christina Olin-Scheller, Marie Tanner, Ulf Buskvist, Dan Åkerlund

Karlstads universitet

Det papperslösa klassrummet. Förändrade literacypraktiker till följd av gymnasieskolans digitalisering.

På senare tid har många skolor och kommuner gjort stora satsningar på digitala verktyg. För att hålla jämn takt med utbredningen av medieteknologiska redskap har elever på högstadiet och gymnasiet försetts med egna surfplattor eller laptops – ofta med förväntningar på att detta ska påverka undervisningen och lärandet positivt. Samtidigt med dessa satsningar har klassrummet – via elevernas egna smarta telefoner – blivit uppkopplade från insidan. Utifrån ett medieekologiskt perspektiv belyser denna presentation på vilket sätt digitalitetens intåg har påverkat klassrummets traditionellt pappersbaserade textanvändning, liksom hur de nya literacypraktiker som därmed formas kan studeras empiriskt. Vid presentationen kommer vi diskutera några resultat från en pågående studie. Vi har ett specifikt fokus på dels när och hur digitala redskap förekommer, dels vilka sociala och didaktiska implikationer som dessa redskap kan ha i klassrummets interaktion. Studiens material består av observationer, videoinspelningar och elevintervjuer från fyra klasser på gymnasiet teoretiska program. Videomaterialet består av ca 30 timmars inspelad klassrumsinteraktion. Sammantaget visar vår studie att de pappersbaserade resurserna finns i klassrummets periferi. Istället framstår lärares och elevers laptops och elevers smarta telefoner som de resurser som används för att förändra klassrummets literacypraktiker. Elever skriver, interagerar, söker information och upprätthåller sociala relationer via datorer och smarta telefoner. Lärare organiserar lektionen utifrån powerpoint och digitala plattformar, där genomgångar läggs upp på lärplattformarna så att eleverna inte behöver anteckna. Tryckta böcker, traditionella anteckningsblock, pennor mm är i hög grad frånvarande från de studerade klassrummen. En preliminär slutsats är att förändrade literacypraktiker till följd av digitalitetens intåg i gymnasieskolan även förändrar grundläggande undervisningsmönster i klassrummet.

Olle Nordberg

Uppsala universitet

Vad säger ungdomarna själva?

- Gymnasieelever i fokusgruppsamtal kring litterära texter

I den påstådda läskrisens Sverige är det många aktörer som uttalar sig om ungdomars skönlitterära läsning. På ledarsidor, i TV-soffor och paneler dryftas hur ungdomar inte vill och inte kan läsa litterära texter. Väldigt få av de som yttrar sig har dock haft någon direkt kontakt med själva målgruppen. Vad händer om man riktar söklyuset mot dem?

I mitt avhandlingsarbete har jag genomfört två större studier om 18-åringars läsande där just eleverna själva får komma till uttryck. Syftet med arbetet är att förstå mer om den digitala generationens *attityd* till läsande och deras *kompetens* inom området. Kring ett antal punkter finns flera motsägelsefulla resultat:

a) Attityden till litteraturläsning är ofta positiv och läslusten tydligt uttryckt hos ungdomar, samtidigt som man uppger att man läser väldigt sällan.

b) Flera av de element som tidigare setts som de avgörande för att kunna vara litterärt kompetent kan saknas hos en ung läsare, samtidigt som denna kan lyckas bra med såväl narratologiska som symboliska analyser av fiktionstext.

c) Skolläsning och fritidsläsning tycks hållas isär på ett inte helt förutsägbart sätt. Med läsning i allmänhet avses fritidsläsning vilket i endimensionella undersökningar kan leda till intrycket att den unga läsaren inte förmår att läsa analytiskt.

d) Den analytiska läsningen kan vara en utvecklad färdighet hos en ung läsare, samtidigt som denne inte värderar skolans undervisning som något som påverkar ens läsning särskilt mycket.

e) Ungdomarna tycks göra en skarp uppdelning mellan den digitala världen och den analoga läsningen trots samtidens rika möjligheter till sammankoppling.

För att få en djupare förståelse för dessa komplexa samband har jag i en tredje empirisk studie intervjuat sex grupper av gymnasieelever, med dessa punkter i fokus. Under SMDI-konferensen kommer jag att presentera resultat från den undersökningen.

Nordberg, Olle, *Att finnas till som läsare – skönlitterär läsning i ett elevperspektiv. Didaktiska tillämpningar av en empirisk studie baserad på elevers egna texter om sin läsning*, Uppsala 2013 (FUMS-rapport nr 29, Inst. för nordiska språk, Uppsala universitet)

Nordberg, Olle, *Nöjesläsare och analytiska texttolkare. Empiriska perspektiv på läsarattheter och litterär kompetens hos svenska 18-åringar*. Uppsala 2014

(Licentiatsavhandling, Litteraturvetenskapliga inst, Uppsala universitet)

Nordberg, Olle, "Stämmer den etablerade bilden av gymnasisters fiktionläsande? Empiriska perspektiv på läsarattheter och litterär kompetens hos svenska 18-åringar" i *"Någonstans mellan sol och söder, mellan nord och natt" Interdisciplinära studier tillägnade Torsten Pettersson*, red. Björklund, Jenny; Lönnngren, Ann-Sofie; Pirholt, Mattias; Ullén, Magnus & Wennerström Wohrne, Maria, Uppsala 2015 (Gidlunds förlag), s. 220-242.

Simon Wessbo

Linköpings universitet

Skönlitteratur och film i svenskämnet - en receptionsstudie

Sedan 1960-talet har filmen haft en relation till svenskämnets undervisning och sedermera skrivits in i ämnets styrdokument. Läsning av huvudsakligen tryckt skönlitteratur hör till det självklara eller "det heliga" innehållet för svenskämnet (Elmfeldt, 2014). Andra förmedlingar av skönlitteraturen ges en plats genom exempelvis teater, film och andra medier. I takt med den tekniska utvecklingen har relevansen av dessa andra förmedlingar aktualiserats än mer (Erixon, 2012). Hur ska litteraturundervisningen, som betonat den tryckta skönlitteraturen, förhålla sig till filmen, som idag tar sig många uttryck i form av långfilm, kortfilm och tv-serier?

Min presentation bygger på resultaten från tidigare och pågående studier, där gymnasieelevers reception av fiktion från två medier undersöks. I några experimentellt inspirerade studier får flera elevgrupper samma skriftliga skoluppgift att lösa, men de ges olika förutsättningar där skönlitteraturen och filmen varieras på olika sätt i ett klassrum. Syftet med förfarandet är att skapa ett material som svarar på frågor om det finns några skillnader i elevers reception av fiktion från två medier. Övergripande frågeställningar för studien är: Vad utmärker gymnasieelevers reception av fiktion från två olika medier; den tryckta skönlitteraturen i form av en novell och filmen i form av en

novellfilm? Hur använder eleverna traditionella litteraturvetenskapliga begrepp i förhållande till dessa två fiktionstyper?

Resultaten från en utförd studie visar att elever tenderar att skriva utförligare om film än om novell, att den tryckta texten ger upphov till större variation av tolkningar samt att förloppen i fiktionerna konstrueras på olika sätt av de två grupperna. De litteraturvetenskapliga begreppen utgör inget hinder för någon av grupperna. Däremot verkar den tryckta novellen vara en utmaning för studiens deltagare, vilket kan få konsekvenser för svenskämnet litteraturundervisning om mönstret återkommer även i uppföljande studier.

Elmfeldt, J. (2014). Det heliga i svenskämnet: en oåterkallerlig reflektion. I P.-O. Erixon (Red.), *Skolämnen i digital förändring : en medieekologisk undersökning*: Lund: Studentlitteratur, 2014.

Erixon, P.-O. (2012). Svenskdidaktikens håg för ungdoms- och mediekulturer. *Nordisk modersmålsdidaktik : Forskning, felt og fag 2012*.

Session 5

Symposium

Eric Borgström, Örebro universitet
Sofia Engman, Stockholms universitet
Ulrika Magnusson, Stockholms universitet
Gustaf B. Skar, Skrivsenteret, NTNU
Michael Tengberg, Karlstads universitet
Diskutant: Maria Westman, Uppsala universitet

Meningsfull språkbedömning

Detta symposium behandlar på ett övergripande plan frågan om validitet i konstruktionen av olika sorters språkprov. Validitet relaterar till i vilken grad slutsatser, beslut och handlingar baserade på provresultat är försvarbara (Kane, 2015). Arten av slutsatser och handlingar avgör hur starka bevisen för försvarbarheten måste vara. När användningen av provresultat kan få stora konsekvenser, som i fallet med nationella prov, måste bevisen vara explicita och starka. Om slutsatser och användning däremot är mer blygsamma kan det räcka med mindre utförliga bevis.

De senaste åren har inneburit flera ramverk för att genomföra validitetsundersökningar. T.ex. har Kane (2015) föreslagit att ett elevsvar kan bli ett provresultat först när det finns valida bedömningskriterier, som applicerats konsistent. För att sedan generalisera resultatet är det önskvärt med bevis för att resultatet speglar elevens förmåga och att oväsentliga aspekter inte bidragit till provresultatet. Skall resultatet därefter "extrapoleras" behövs bevis för att provsituationen inte avsevärt skiljer sig från den "måldomän" till vilken man extrapolerar. Slutligen är det önskvärt med bevis för att konsekvenserna av användning av provresultaten är goda.

I detta symposium presenteras studier som relaterar till de två första stegen i Kanes modell, nämligen till utformning och användning bedömningskriterier och till generaliseringen. Borgström redovisar en studie om det nya, mer reglerade sättet att bedöma elevtext som införts i svenskämnet nationella prov. Borgström, Skar och Tengberg presenterar resultat från en pågående undersökning av effekten av bedömarträning, som genomförts i syfte att öka reliabiliteten. Engman och Magnusson presenterar utvecklingen av nya bedömningsskalor, som skall användas för att kartlägga

nyanlända elevers språkförmåga. Skar och Tengberg, slutligen, presenterar en reliabilitetsundersökning med data från det nationella provet i läsning för årskurs 9.

Kane, M. T. (2015). Validitet. I G. Skar & M. Tengberg (red.), *Bedömning i svenskämnet* (s. 212–237). Stockholm: Natur och kultur.

Abstract 1

Vägar från elevtext till provresultat

Eric Borgström (Örebro universitet)

En av många utmaningar för den som designar prov i skrivande är att besluta om vilka premisser som ska gälla för bedömaren när de värderar texter. När svenskämnets nya, Lgr11-baserade, nationella prov i skrivande introducerades för några år sedan var förändringar i sättet att bedöma den stora nyheten. Poängsättningen är liksom i de föregående proven holistisk på så vis att lärarens bedömning fortfarande ska landa i ett enda delprovsresultat på varje elevtext. Skillnaden mot den tidigare modellen är istället att vägen till detta delprovsresultat är mer styrd i Lgr11-proven. I korthet ska läraren nu först bedöma texten utifrån matrisens aspekter för att sedan väga samman aspektresultaten i ett delprovsresultat med hjälp av en uttalad princip. Denna nya bedömningsmodell antogs leda till flera positiva konsekvenser. Bland annat skulle samstämmigheten mellan bedömaren öka, och kraven för de olika nivåerna skulle bli tydligare för elever och lärare. Ingen systematisk utprövning för att styrka dessa antaganden gjordes dock.

I det här föredraget presenteras en undersökning som syftar till att pröva den empiriska hållbarheten, och teoretiska rationaliteten i de antaganden som låg bakom beslutet om den nya bedömningsmetoden. I undersökningen deltog sju lärare som bedömde 24 elevtexter med samma kriterier men på två vis: först kompensatoriskt holistiskt, därefter enligt de nya reglerna. I föredraget redovisas hur lärarna uppfattade bedömningsmetodernas, därefter presenteras kvantitativa jämförelser mellan bedömningsmetoderna. Resultaten kan sammanfattas så att samtidigt som flera av lärarna gav uttryck för att den nya metoden var ”tydligare”, så visade den sig inte leda till någon signifikant förbättring av provresultatets tillförlitlighet. Avslutningsvis tolkas resultaten i ljuset av tidigare forskning på området, och föredraget avrundas med en diskussion om vilka implikationer studien har för framtida provkonstruktion.

Abstract 2

Bedömarträning som kompetensutveckling

Eric Borgström, (Örebro Universitet), Gustaf B. Skar (Skrivesenteret, NTNU), Michael Tengberg (Karlstads universitet)

Likvärdig bedömning är en grundpelare i alla utbildningssammanhang. Det innebär bland annat att skillnader i elevers provresultat och betyg ska återspegla reella skillnader i kvaliteten på deras prestationer, och inte bero av vilken lärare som gjort bedömningen. Från tidigare forskning vet vi emellertid att bedömning av sammansatta färdigheter såsom skrivförmåga ofta medför variation mellan olika bedömaren. Uppgifter som ska pröva skrivförmåga kan inte bedömas objektivt utan kräver mänskliga bedömaren med omfattande ämneskunskaper och god bedömningskompetens, som utifrån kriterier bedömer på en skala i vilken mån en viss prestation motsvarar den efterfrågade kompetensen. Dessa bedömaren kommer inte alltid vara överens. Om skillnaderna blir för stora äventyras tillförlitligheten i bedömningen. Därmed äventyras också likvärdigheten i utbildningen.

Syftet med denna studie är att bidra till ökad tillförlitlighet i lärares bedömningar av elevers skrivande genom att undersöka effekterna av ett särskilt utformat bedömarträningsprogram. Avsikten med

bedömarträningens program är att etablera och stärka en tolkningsgemenskap ifråga om vad som kännetecknar olika prestationsnivåer av skrivförmåga. Därigenom väntas såväl bedömarnas konsistens som deras konsensus öka. På det viset avser studien besvara följande forskningsfrågor:

1. I vilken utsträckning bidrar bedömarträningen till ökad samstämmighet i bedömningen av elevers skrivförmåga?
2. För vilka aspekter av skrivförmågan bidrar bedömarträningen till ökad samstämmighet i bedömningen?

För att besvara dessa frågor tillämpas i studien en experimentell metod, där samstämmighet hos bedömare provas före och efter deltagande i bedömarträningen. Förändringar från förtest till eftertest kommer att beskrivas genom kvalitativ innehållsanalys och genom statistisk analys (Rasch-modellering) och dessutom jämföras med motsvarande förändringar i en kontrollgrupp.

I skrivande stund pågår datainsamlingen där 21 svensklärare från ett tiotal olika skolor deltar. Resultat kommer att finnas tillgängliga vid tiden för konferensen i höst, men kan av förklarliga skäl inte ges ännu. Hypotesen, med stöd i liknande tidigare studier är att bedömarträning har en signifikant och betydelsefull inverkan på samstämmigheten.

Abstract 3

Om bedömning av nyanlända elevers språkutveckling på svenska

Sofia Engman (Stockholms universitet) & Ulrika Magnusson (Stockholms universitet)

I föredraget presenterar vi framtagandet av en modell för bedömning av nyanlända elevers språkutveckling på svenska som Stockholms universitet gör på uppdrag av Skolverket. Uppdraget innebär att ta fram en modell att använda i grund- och gymnasieskolan bestående av en teoretisk modell för andraspråkutveckling i skolkontext, nivåbeskrivningar med exempel samt en praktisk del med bedömningsanvisningar och uppgifter. Modellen ska fungera som formativt stöd för lärares bedömning och undervisningsplanering och ge elever och föräldrar en bild av språkutveckling över tid.

Språkutveckling beskrivs i modellen i olika färdigheter och fyra stadier: låg-, mellan-, högstadiet och gymnasieskolans introduktionsprogram. Deskriptorerna har tagits fram med bas i empiriskt material insamlat i projektet, bedömts av andraspråkslärare och prövats på elever.

I föredraget fokuserar vi några metodiska avvägningar och principer motiverade i andraspråksforskning som varit vägledande för utformningen av deskriptorerna med exempel från olika färdigheter. Vi exemplifierar också hur olika aspekter av språkutveckling aktualiseras på olika sätt och i varierande grad på de olika stadierna. Slutligen diskuterar vi betydelsen av individuella faktorer för modellen, som startålder för andraspråksinläring och skolbakgrund, och hur de tar sig uttryck på olika stadier.

Abstract 4

Hur tillförlitligt är det nationella provet i läsning i år 9?

Michael Tengberg (Karlstads universitet) & Gustaf B. Skar (Skrivesenteret, NTNU)

I den här presentationen rapporterar vi resultaten från en studie som handlar om reliabilitet i det svenska nationella läsprovet i årskurs nio. Reliabilitet omfattar traditionellt flera dimensioner såsom interbedömarreliabilitet, test-retest-reliabilitet och intern konsistens. I den här undersökningen

handlar det om provets interna konsistens, det vill säga om uppgifterna som ingår i provet är väl avvägda för att mäta läsförmåga mot den avsedda gruppen testtagare.

Baserat på testdata från 500 elever som genomförde det nationella provet våren 2015 har vi undersökt intern konsistens i provet som helhet samt för de olika delskalor på vilka elevernas provbetyg också grundar sig. Provdata används också för att studera könsskillnader på uppgiftsnivå. Därtill undersöker vi provuppgifterna utifrån svårighetsgrad och förmåga att diskriminera mellan duktiga och mindre duktiga elever. I analysen används både klassisk och modern mätteori (item response theory).

Av resultaten framgår att den interna konsistensen är bristande både för provet som helhet och för de olika delskalorna. Vi visar också att uppgifterna i liten grad ger information om specifikt duktiga elevers läsförmåga samt att flera uppgifter diskriminerar dåligt mellan duktiga och mindre duktiga läsare. Den sammantagna bilden är att provet som helhet skulle vara betjänt av noggrannare utprovning, inklusive en teknisk analys av det slag som redovisas här, för att undvika att icke önskvärda testeffekter snedvrider resultaten. Detta diskuterar vi mer utförligt i presentationen.

Pass 5, fredag 25 nov kl. 14.30–16.00

Session 1 Lokal: Sven-Ingvars Ordförande: Erika Aho	Session 2 Lokal: Fridolf Rhudin Ordförande: Suzanne Parmenius Swärd	Session3 Lokal: Leander Ordförande: Ylva Lindberg	Session 4 Lokal: Zarah Ordförande: Ingrid Mossberg Schüllerqvist	Session 5 Lokal: Sola Ordförande: Stefan Lundström
Anna Nordenstam, Christina Olin-Scheller Ny i Sverige. Genus och etnicitet i nyskriven lättläst svensk ungdomslitteratur	Suzanne Parmenius Swärd Vad innebär utveckling av literacy för elever i gymnasiet svenskämne?	Åsa Wengelin Skriver de inte lite talspråkligt?		Stina Thunberg Spelet om fiktionen – En didaktisk design av en spelifierad läsundervisning med inslag av fan fiction
Erika Aho Möjligheter till skolframgång för elever på Introduktionsprogrammet Språkintröduktion	Harald Eriksen Vurdering för læring i skriveopplæringen: norsklæreres tilbakemeldinger til egne elever	Helen Winzell Skrivdidaktiska diskurser i svenskläroarutbildningen	Lena Manderstedt, Annbritt Palo En (skol)genre på rymmen: Bokrecensionen online	Stefan Lundström, Anette Svensson Fiktionernas textuniversum – två empiriska exempel
Kamilla György Ullholm Skola från dag 1? – nyanlända i möte med digitala läromedel	Anne Holten Kvistad, Gustaf B. Skar, Jorun Smemo Utvikling av vurderingsskala for skriveferdighet: Erfaringer fra de norske skrivprøvene	Elisabet Sandblom, Ylva Lindberg Form och funktion i argumenterande texter skrivna av gymnasieelever	Ingrid Mossberg Schüllerqvist, Zara Hedelin, Marie Wejrums Sakprosaläsning i komplexitet i svenskämnet	Åsa Nilsson Skåve Litteraturodidaktik och hållbar utveckling

Pass 5, fredag 25 nov kl. 14.30–16.00

Session 1

Anna Nordenstam, Luleå tekniska universitet/Göteborgs universitet
Christina Olin-Scheller, Karlstads universitet

Ny i Sverige

Genus och etnicitet i nyskriven lättläst svensk ungdomslitteratur

I Sverige är oron stor över litteraturens och läsningens ställning och myndigheter, skolan, politiker och forskning försöker hitta lösningar med olika läsfrämjande åtgärder. Lättläst litteratur är en sådan. Spridningen och utgivningen av böckerna ökar, inte minst i relation till den målgrupp av läsare som består av nyanlända. Utgivningen mot denna målgrupp bottnar i ett antagande om att läsning av skönlitteratur och språkutveckling är tätt sammankopplat.

Vår presentation belyser utgivningen under 2015 och 2016 (fram till 1 september) av den nyskrivna svenska lättlästa ungdomslitteraturen från tre förlag (LL-förlaget, Hegas och Nypon). Presentationens teoretiska ramverk är intersektionalitet (de los Reyes & Mulinari 2005, Lykke 2003) med fokus på tematik, karaktärisering och miljöbeskrivningar. Vi analyserar böckerna med utgångspunkt i Ecos (1993, se också Veum, 2013) begrepp modelläsare eftersom lättläst baseras på idén om identifikation och likhet (Nikolajeva 2010). Tidigare studier (Nordenstam & Olin-Scheller under publicering) visar att det finns tydliga genusstereotypa modelläsare i lättläst ungdomslitteratur: en vanlig modelläsare är en ung arbetarkille intresserad av sport eller en ung flicka vars intressen är relationer.

Föreliggande analys visar att det finns alltför många böcker med en modelläsare som är en flykting eller nyanländ till Sverige. I detta sammanhang är det också intressant att ställa frågan om vilken syn på svenskar och Sverige som framträder i böckerna och relatera detta till en vithetsnorm (Ahmed 2000). Såväl förlag som författare vill "göra gott" (Nordenstam & Olin-Scheller, inskickad) och presentationen avslutas med en kritisk reflexion (Fairclough 1992; Felski 2008) om etnicitet och genus utifrån detta.

Erika Aho

Karlstads universitet/Högskolan Dalarna

Möjligheter till skolframgång för elever på Introduktionsprogrammet Språkintröduktion

Mitt licentiatarbete riktar in sig på nyanlända elevers situation på Introduktionsprogrammet språkintröduktion. Detta är ett av fem introduktionsprogram i den svenska gymnasieskolan och tar emot nyanlända elever i åldrarna 16 till 19 år. Då undervisningen på programmet ska vara anpassad till elevens tidigare kunskaper behövs att det genomförs ett pedagogiskt klarläggande av elevens tidigare erfarenheter av och kunskaper i samtliga ämnen. Denna kartläggning ska göras för att underlätta planering av undervisning samt för att eleverna ska kunna fortsätta där de tidigare slutat sina eventuella studier och för att de fortare ska kunna ta del av ämnesundervisning och tillägna sig nya kunskaper i ämnena.

Syftet med mitt licentiatarbete är att bidra med kunskap om hur kunskaper och erfarenheter hos elever på Introduktionsprogrammet språkintrödnation synliggörs och tas tillvara inom ramen för de kurser som ges på programmet. För detta syfte belyses elevers första tid på programmet med hjälp av kvalitativa metoder. Datainsamlingen, som genomförs med hjälp av intervjuer av elever, har påbörjats och preliminära resultat kan skönjas. Analysen inriktas sedan på hur elever genom sina berättelser uttrycker och framställer hur deras erfarenheter och kunskaper blivit beaktade och tillvaratagna under den första tiden som elever på programmet. Studien tar avstamp i en socialkonstruktivistisk teori.

Kamilla György Ullholm

Stockholms universitet

Skola från dag ett? – nyanlända i möte med digitala läromedel

Detta är en rapport om ett pågående Vinnova-finansierat innovationsprojekt i samarbete mellan ett litet läromedelsföretag, tretton kommuner och en enskild forskare (presentatören). Projektets syfte är att utveckla ett digitalt läromedel för högstadiet som på ett lättillgängligt sätt förmedlar grundläggande kunskaper i skolans ämnen på flera språk och på så sätt möjliggör en mer likvärdig och snabbare inkludering av nyanlända i skolans ordinarie verksamhet. Läromedlet är utformat som kortfilmer och är tänkt att fungera som en brygga mellan skolans värld och de sent nyanländas behov av integrerad språk- och kunskapsutveckling.

Mina forskningsfrågor är följande: Hur kan ett digitalt läromedel designas för att möta nyanländas behov för lärande i en svensk skolkontext? På vilket sätt använder sig lärare resp. elever av läromedlet ifråga? Vilka för- och nackdelar ser lärare resp. elever med det nuvarande läromedlet? Finns det andra målgrupper som skulle kunna ha nytta av ett sådant läromedel och i så fall vilka?

Eftersom det rör sig om mötet mellan två hittills skilda forskningsfält, nämligen forskning om flerspråkiga (och i synnerhet nyanländas lärande) respektive forskning om digitala läromedel, är studien att betrakta som grundforskning. Av detta skäl har jag valt att anlägga ett kvalitativt fokus. Mina datainsamlingsmetoder är enkät, intervju, serverdata från kundtjänstamtal och observationer. Preliminära resultat indikerar att det finns ett stort uppdämt behov för dylika verktyg i skolan, men att utmaningen som möter utvecklarna är större och mer komplex än förväntat.

Session 2

Suzanne Parmenius Swärd

Linköpings universitet

Vad innebär utveckling av literacy för elever i gymnasiets svenskämne?

I min paperpresentation utgår jag från en artikel jag skrivit som Sveriges (Skolverkets) bidrag till CIDREE Yearbok 2015. CIDREE är ett nätverk av institutioner för utveckling och forskning om utbildning i Europa och temat för konferensen och årsboken 2015 var: *Improving Literacy Skills Across Learning*. Artiklarna berör olika europeiska länders insatser för att stödja literacyutveckling hos "adolescent learners", alltså mer specifikt ungdomar i åldern 15 - 19 år.

Mitt artikelbidrag byggde på den studie som inleddes senhøsten 2011 og avsåg att undersöka gymnasieelevers forståelse av nationella provets instruksjonstexter. Artikeln är en redovisning av en delstudie vars resultat problematiserar syftet med skrivundervisningen i gymnasiet. Artikeln tar avstamp i en rad i ämnesplanens syfte som lyder "Eleverna ska ges möjlighet att bygga opp en tillit till sin egen språkförmåga och tillägna sig de språklige redskap som krävs för vardags och samhällsliv" (Gy 11) som kopplas ihop med EU:s definition av literacy som lyder " [...]gain the capacity to read, understand and critically appreciate various forms of communication including spoken language, printed text, broadcast media, and digital media".

Artikeln lyfter de problem som kan uppstå när elever möter instruksjonstexterna i nationella provet i svenska. Instruksjonstexternas kompliserte oppbyggnad av explicita og implicita förutsättningar (parametrar), kan bli så svårhanterligt för eleven att den inte använder sine skriftspråklige resurser optimalt. I skrivsituationen kan de förlora tillit till den egne språklige förmågan istället for att utnyttja den optimalt. Undersökningen som artikeln bygger på utgår från en triangulering av data från elevtekster, skriftlige intervjuer og analys av instruksjonerna i 2011 års nationella prov. Undersökningen har sin teoretiske utgangspunkt i teorier om skrivande som en multimodal handling i ulike diskursive praktiker (Kress, Prior, Ivanič m.fl.).

Referenser: Parmenius Swärd, Suzanne (2015). "Upper secondary school students' encounter with writing instructions – while writing essays in national writing test in the subject of Swedish". I: Boszik, V. et al (2015). *Cidree yearbook Improving Literacy Skills Across Learning*. Budapest: Hungarian institute of Education, research and development. www.cidree.org/news?PHPSESSID=el86fhqll3gftg6elnqpsuehq6

Harald Eriksen,
Universitetet i Oslo

Vurdering for læring i skriveopplæringen: norsklæreres tilbakemeldinger til egne elever

Vurdering for læring (VFL) som forskningsfelt (Black og Wiliam, 1998; 2009) har øvet betydelig innflytelse på norsk utdanningspolitikk gjennom lovendringer, kompetansehevingstiltak og utvikling av ressurser i skolen (Hopfenbeck et. al, 2013). Trass i den store satsingen på VFL er det fremdeles lite forskning på hvordan og i hvilken grad satsingen kommer til uttrykk i norsk skole.

I denne studien undersøkes seks læreres skriftlige tilbakemeldingspraksis i norsk (morsmålsfaget) på grunnlag av forskningsspørsmålet «I hvilken grad gir lærerne skriftlige tilbakemeldinger som er i tråd med premissene for vurdering for læring, slik de er uttrykt i det internasjonale forskningsfeltet?» Data ble samlet inn gjennom ett år på to videregående skoler, og fra dette materialet ble 172 elevtekster med lærers kommentarer valgt ut til analyse. Tekstene ble hentet fra en sentralgitt skriveprøve med stor betydning for elevens avgangskarakterer, gitt kort tid før eksamen. Prøven egnet seg godt til analyse av graden av VFL, siden dette er et ugunstig tidspunkt for formative tilbakemeldinger. En hypotese er derfor at hvis lærerne gir VFL-tilbakemeldinger på dette tidspunktet, er det sannsynlig at de også gjør det ellers i året.

Tilbakemeldingene ble kodet kvalitativt ved hjelp av et analyseskjema utviklet for å operasjonalisere VFL. Funnene indikerer at lærerne i stor grad gir elevene tilbakemeldinger i tråd med retningslinjene, men at det samtidig er betydelig variasjon. Ytterlighetene representeres av en lærer som kombinerer mange språklige korreksjoner med noen få sluttkommentarer på en side og en som kombinerer mange VFL-kommentarer i løpende tekst med svært få språklige korrigeringer, en praksis som blant annet anbefales av Parr og Timperley (2010) i en sentral studie. Samlet sett gir 5 av 6 lærere mange VFL-tilbakemeldinger.

Anne Holten Kvistad, Gustaf B. Skar & Jorun Smemo
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning, NTNU

Utvikling av vurderingsskala for skriveferdighet: Erfaringer fra de norske skriveprøvene

De læringsstøttende prøvene i skrijving ble lansert i Norge i 2014. Prøvene utvikles av Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Prøvene opererer med totalt 12 skalaer for skriveferdighet: Seks tredelte skalaer for elever på 5. årstrinn og seks femdelte skalaer for elever på 8. årstrinn. Hver skala beskriver nivåer av mestring innenfor gitte områder, som f.eks. *kommunikasjon, innhold, og språkbruk*.

Trinnavhengige skalaer er lite hensiktsmessig av tre årsaker: For det første er det umulig å sammenligne skriveferdighet fra barnetrinn til ungdomstrinn. For det andre etterlyser lærere prøver som er egnet for andre trinn i grunnskolen. For det tredje innebærer antallet skalaer et omfattende arbeid for den som vil sette seg inn i systemet. På bakgrunn av dette startet prosjektgruppa bak skriveprøvene i 2015 arbeidet med å utvikle nye vurderingsskalaer som kan brukes til å vurdere tekster uavhengig av årstrinn. Skalaene er empirisk baserte, med utgangspunkt i tekster skrevet av elever fra ulike årstrinn. Det er utviklet skalaer for fem ulike vurderingsområder: *Skriver-leser-interaksjon, innhold, tekstoppbygging, språkbruk og formverk, rettskriving og tegnsetting*.

I denne presentasjonen vil prosjektgruppa presentere fremgangsmåten for hvordan de nye skalaene er blitt utviklet og kvalitetssikret. Utviklingsarbeidet inkluderer et såkalt «standard development-seminar», med ledende skriveforsknings- og skoleeksperter, som formulerte kriterier med utgangspunkt i elevtekster. De kvantitative utprøvingene resulterte i 1000 vurderinger som ble analysert med såkalt *many-facet Rasch measurement*. De kvalitative utprøvingene har foregått blant lærere og skriveforskningseksperter, som har gjennomført «think aloud-vurderinger» med de nye skalaene.

Session 3

Åsa Wengelin,
Göteborgs universitet

Skriver de inte lite talspråkligt?

Det är ett väl etablerat att personer med läs- och skrivsvårigheter upplever skrivande som sin största och mest bestående utmaning. Trots detta har skrivande hos personer med läs- och skrivsvårigheter inte studerats i någon större utsträckning. De få studier som finns antyder att stavning utgör skribenternas mest primära hinder, men också att deras texter har andra språkliga egenskaper och får lägre kvalitetsbedömningar än deras kamraters. Anekdotisk evidens i form av pedagogers uttalanden antyder att detta är för att deras texter upplevs som lite talspråkliga. I den här studien undersöker jag det genom att jämföra skrivna texter hos personer med läs- och skrivsvårigheter, dels deras egna talade berättelser och dels med texter producerade i tal och skrift av personer utan läs- och skrivsvårigheter.

Elva personer med läs- och skrivsvårigheter och tio personer utan kända svårigheter skrev en personlig narrativ på temat "Aldrig har jag varit så rädd" och berättade samma historna muntligt. Texterna analyserades sedan med olika lexikala mått som tidigare visat sig skilja tal och skrift åt (Se. T.ex. Einarsson 1978, Biber 1987, Johansson 2009): lexikal diversitet, lexikal densitet och lexikala frekvenser. Personer utan läs- och skrivsvårigheter producerade skrivna texter med högre lexikal

diversitet och lexikal densitet i skrift än i tal. Deras skrivna texter innehöll också färre högfrekventa ord än deras talade. Personer med läs- och skrivsvårigheter däremot uppvisade inga skillnader mellan tal och skrift. Deras talade berättelser låg på samma nivå som motsvarigheterna hos personerna utan svårigheter, medan deras skrivna texter uppvisade lägre lexikal diversitet, lägre lexikal densitet och fler högfrekventa ord än personerna i den andra gruppen. I presentationen kommer jag att diskutera olika möjliga orsaker till resultaten och didaktiska konsekvenser av dem.

Helena Winzell,
Linköpings universitet

Skrivdidaktiska diskurser i svenskläraryrket

Som Winzell (2016) har visat, talar blivande och tidigt verksamma gymnasielärare i svenska om text, skrivande, skrivinlärning och skrivundervisning inom tre övergripande skrivdidaktiska diskurser, som innebär fokus på olika textnivåer (se Evensen 1997; Hoel 2001; Hillocks 1987):

- 1) korrektionsdiskursen, som innebär fokus på textdetaljer på lokal textnivå
- 2) konstruktionsdiskursen, som innebär fokus på textstrukturella aspekter på mellanliggande textnivå samt
- 3) kommunikationsdiskursen, som innebär fokus på abstrakta aspekter på global textnivå.

Analysen visar att studenter som befinner sig i ett relativt tidigt skede av sin lärarutbildning främst talar inom korrektionsdiskursen, medan studenter som närmar sig lärarexamen främst talar inom konstruktionsdiskursen. Lärarna har däremot en jämnare spridning mellan de olika diskurserna, vilket tyder på att det först är efter lärarutbildningen som en holistisk bild av text och skrivande utvecklas.

Då den skolning i ämnet som lärarutbildningen ger kan vara avgörande för lärarens kunskapsbildning – och i förlängningen på lärarens undervisning (Baumert et al. 2010:167; Grossman et al. 1989:32) – behöver blivande svensklärare få möjlighet att utveckla en helhetssyn på skrivande och skrivundervisning innan de blir yrkesverksamma.

Mot denna bakgrund analyseras i mitt fortsatta doktorandprojekt vilka av ovan nämnda skrivdidaktiska diskurser som blir framträdande i undervisning om skrivande och skrivundervisning inom ämnesläraryrket i svenska mot gymnasieskolan. Det material som ligger till grund för undersökningen är studieplaner, kursplaner, och andra dokument från ett urval lärosäten som erbjuder ämnesläraryrket i svenska mot gymnasiet.

I min framläggning presenteras tentativa resultat av denna diskursanalys, och utifrån dessa problematiseras möjligheten att inom lärarutbildningen utveckla den helhetsbild av skrivundervisning som behövs för att kunna hjälpa elever till ett funktionellt skrivande.

Elisabet Sandblom, Ylva Lindberg
Jönköping University

Skrivdidaktiska diskurser i svenskläraryrket

Som Winzell (2016) har visat, talar blivande och tidigt verksamma gymnasielärare i svenska om text, skrivande, skrivinlärning och skrivundervisning inom tre övergripande skrivdidaktiska diskurser, som innebär fokus på olika textnivåer (se Evensen 1997; Hoel 2001; Hillocks 1987):

- 1) korrektionsdiskursen, som innebär fokus på textdetaljer på lokal textnivå
- 2) konstruktionsdiskursen, som innebär fokus på textstrukturella aspekter på mellanliggande textnivå samt
- 3) kommunikationsdiskursen, som innebär fokus på abstrakta aspekter på global textnivå.

Analysen visar att studenter som befinner sig i ett relativt tidigt skede av sin lärarutbildning främst talar inom korrektionsdiskursen, medan studenter som närmar sig lärarexamen främst talar inom konstruktionsdiskursen. Lärarna har däremot en jämnare spridning mellan de olika diskurserna, vilket tyder på att det först är efter lärarutbildningen som en holistisk bild av text och skrivande utvecklas.

Då den skolning i ämnet som lärarutbildningen ger kan vara avgörande för lärarens kunskapsbildning – och i förlängningen på lärarens undervisning (Baumert et al. 2010:167; Grossman et al. 1989:32) – behöver blivande svensklärare få möjlighet att utveckla en helhetssyn på skrivande och skrivundervisning innan de blir yrkesverksamma.

Mot denna bakgrund analyseras i mitt fortsatta doktorandprojekt vilka av ovan nämnda skrivdidaktiska diskurser som blir framträdande i undervisning om skrivande och skrivundervisning inom ämneslärarutbildningen i svenska mot gymnasieskolan. Det material som ligger till grund för undersökningen är studieplaner, kursplaner, och andra dokument från ett urval lärosäten som erbjuder ämneslärarutbildning i svenska mot gymnasiet.

I min framläggning presenteras tentativa resultat av denna diskursanalys, och utifrån dessa problematiseras möjligheten att inom lärarutbildningen utveckla den helhetsbild av skrivundervisning som behövs för att kunna hjälpa elever till ett funktionellt skrivande.

Session 4

Lena Manderstedt, Annbritt Palo

Luleå tekniska universitet

En (skol)genre på rymmen: Bokrecensionen online

Under de senaste decennierna har bokrecensionen kritiserats för sin form (se exempelvis Ewald, 2007). Ändå tycks bokrecensionen ha överlevt inom skolväsendet. Aspekter av recensionen som en genre i skolämnet svenska har belysts i olika studier (se exempelvis Ewald, 2007; Andersson Varga, 2014). Ett personligt förhållningssätt kännetecknar svenska elevers sätt att bearbeta läsning av skönlitteratur (Johansson, 2015).

För lärare som vill låta elever skriva bokrecensioner erbjuder kurs- och ämnesplanerna från 2011 möjlighet därtill, då bokrecensionen kan kopplas till både formaspekter och förmedling av åsikter och tankar (jfr. Lundström, Manderstedt & Palo, 2011). Unga människor skriver också oömbdda recensioner som delas på webben.

Studiens syfte är att analysera bokrecensioner av unga läsare mellan 12 och 20 år. Recensionerna är skrivna på fritiden och postade online.

- Vilka kunskaper/förmågor visas i recensionerna och hur förhåller sig dessa till tidigare forskningsresultat kring recensionsskrivande i svenskämnet?
- Vilka faktorer kan förklara att bokrecensioner skrivs på fritiden och postas online?
- På vilket sätt kan recensioner postade online betraktas som ett uttryck för informella lärmiljöer?

De centrala teoretiska begreppen hämtas från Bernstein (1996; 2000): *horisontell och vertikal diskurs* respektive från Gee (2004): *affinity spaces* (informella lärmiljöer).

Det empiriska materialet som analyseras har samlats in online och analyserats med hjälp av kvalitativ textanalys utifrån Nyströms (2000) modell av innehåll i skolproducerade recensioner.

Det preliminära resultatet visar att det inlärdas mönstret också anammas för fritidsskrivandet. Bokrecensioner som publiceras på webben omfattar i hög grad samma innehållsblock som skolans recensioner (jfr. Nyström, 2000). DResultatet visar också att bokrecensionerna online i många fall erbjuder recensenten en möjlighet att rekontextualisera sig som läsare och skribent, i ett rekontextualiseringsfält som exkluderar – eller åtminstone inte primärt inkluderar – skolans företrädare.

Marie Wejrum, Zara Hedelin, Ingrid Mossberg Schüllerqvist

Karlstads universitet

Sakprosaläsningens komplexitet i svenskämnet

Som ett svar på senare PISA- och PIRLS-undersökningar och Skolinspektionens granskningar (2010; 2012; 2016) om svenska elevers läskompetens och läsundervisningen i svensk skola ser vi att en systematisk och explicit läsundervisning bör utvecklas. I presentationen läggs ett särskilt fokus på läsning av sakprosa i svenskämnet. Norska forskare pekar på att läsundervisning kan utvecklas med stöd av från skrivundervisningens modeller och systematik där läsprocessen medvetandegörs och synliggörs. (Roe 2014, Kulbrandstad 2012).

Lästriangeln och *läsportfolion* utgör centrala delar i presentationen som exempel på hur man kan omvandla skrivteoretisk forskning till användbara metamodeller om läsning och synligt lärande. *Partituranalys* (Tønnesson 2012) är en modell som tydliggör komplexiteten i läsning av sakprosatexter. I presentationen diskuteras också *sakprosakanon* (Landslaget för norskundervisning 2010) som ett sätt att lyfta sakprosaläsningens betydelse i svenskundervisningen. En strukturerad läsundervisning kan stötta eleverna att bli både komplexa läsare och skribenter av sakprosa.

Läskompetens och läsförståelse är beroende av elevens kunskap om textens innehåll och om läsning. Frågeställningen "Vad är läsning?" kan inte besvaras av endast ett vetenskapsområde. Extra tydligt blir det för skolämnet svenska som traditionellt har haft hand om läsundervisningen men som bygger på två discipliner; litteraturvetenskap och nordiska språk. Diskursen i styrdokument fokuserar på läsutveckling, något som kräver undervisningssystematik, metaförståelse, analysmodeller och ett utvecklat metaspråk för läskompetens.

Session 5

Stina Thunberg

Luleå tekniska universitet

Spelet om fiktionen – En didaktisk design av en spelifierad läsundervisning med inslag av fan fiction

I detta föredrag presenteras resultat från en pågående pilotstudie. I pilotstudien iscensätts en didaktisk design av ett undervisningsupplägg kring läsning av ett klassiskt verk, *Herr Arnes Penningar*, i svenskundervisningen på högstadiet. Det övergripande syftet i studien är att skapa en design för att utveckla elevernas läsning av skönlitteratur genom att stimulera till en läsning som är både engagerad och distanserad. Forskningsfrågorna är: Hur utvecklas elevernas läsning av ett klassiskt

verk i designen? Hur påverkar elevernas identifikation med en fiktiv romankaraktär läsningen? Ger den möjlighet till en läsning som är både engagerad och distanserad? Läsning är ett identifierat problemområde, både internationella undersökningar som PISA och nationella studier menar att läsförmågan hos svenska elever har försämrats (Gustavsson & Rosén, 2005; Skolverket, 2010a; Skolverket, 2007a). Den didaktiska designen rör sig mellan tradition och innovation i svenskämnet. Tradition genom läsning av en klassiker och innovation genom att låna element från spelvärlden och fanfiction. Undervisningen spelifieras genom att eleverna skapar sig en avatar som är en bifigur i romanen och deltar i olika Quests som är skapade utifrån romanen i enlighet med kursplanen i svenska. Deltagandet kommer att generera det som i spelvärlden kallas för erfarenhetspoäng. Tanken är att lyfta in eleverna i fiktionen, istället för att lyfta in elevernas erfarenheter i klassrummet i syfte att utveckla deras förmåga att tolka litterära verk som ofta, enligt studier, är begränsad till huvudsakligen personliga tolkningar (Johansson, 2015; Thorson, 2009). Genom designens användande av digitala medier berörs också ett annat problemområde nämligen glappet mellan lärare och elevers IT-användning. (Bergenmark, 2015; Erixon, 2014)

Anette Svensson, Jönköping University,
Stefan Lundström, Luleå tekniska universitet

Fiktionernas textuniversum – två empiriska exempel

I dagens samhälle är ungdomar masskonsumenter av olika sorters texter (Medierådet 2015), men de är också i hög grad delaktiga i textskapandet. Ofta finns en innehållsmässig relation mellan produktion och konsumtion. I denna så kallade konvergenskultur (Jenkins 2006) kan deltagarna därför benämnas prosumenter (Toffler 1980). Kännetecknande för konvergenskulturen är bland annat att berättande texter i olika medieformat i stor utsträckning används parallellt, exempelvis romaner, dikter, filmer, tv-serier, musklåtar, videoklipp, datorspel, serier och fanfiktioner. Textuniversum, dvs. när ett visst fiktionsinnehåll uttrycks i olika text- och medieformat (jfr Lundström & Olin-Scheller 2010), är exempel på sådan parallell användning.

Med utgångspunkt i ungdomars användning av textuniversum i en fritidskontext presenterar föredraget modalitets- och värdeanalyser av de två olika textuniversumen *Pride and Prejudice* och *Fables*. Analyserna har även ett didaktiskt perspektiv och fokuserar dels hur fiktionsanvändningen kan se ut, dels vilket lärande som äger rum i användningen. Resultaten diskuteras i relation till skolans undervisning kring fiktionstexter.

I analysen av textuniversumet kring Jane Austens *Pride and Prejudice* ställs "klassikern" i centrum. Tidigare forskning visar att gymnasielärare uppfattar att klassiker är svåra att undervisa om eftersom eleverna tycker att de är svåra att läsa (Svensson, 2015). *Pride and Prejudice* är ett textuniversum som idag uppvisar en mycket omfattande (fritids)användning, med ett stort antal texter från olika tider som relaterar till ursprungstexten. Analysen belyser hur en klassiker kan bidra till en textförståelse på både individuell och kollektiv nivå idag.

I analysen av *Fables*, ett textuniversum som använder karaktärer från klassiska sagor i realistiska miljöer, fokuseras dels på hur re-mediering och intertextualitet kan se ut inom textuniversum, dels på hur normer idag kan uppstå kring, och påverka läsningen av, fritidens fiktioner.

Åsa Nilsson Skåve
Linnéuniversitetet

Litteraturdidaktik och hållbar utveckling

Att behandla miljöfrågor och människans livsvillkor i litterär tappning är en tradition med många förgreningar. Dagens miljö- och klimatdebatt har i hög grad gjort avtryck i konsten och kulturen, tydligt märkbart exempelvis i den växande trenden med dystopiska berättelser riktade till unga läsare. Jämfört med reportage- och faktaböcker som behandlar miljöfrågor och som ofta tar avstamp i föreställningen att mänskligheten står alldeles *inför* en hotande katastrof som i bästa fall går att undvika, har fiktionstexter ett annat spelrum att röra sig över gränser i tid, rum och tänkbara scenarion. På detta sätt utgör skönlitteraturen ett unikt uttryck för människans föreställningar om en hotad framtid. Inte minst viktigt blir detta när det gäller barn och unga, eftersom det då också är tankegodt som får bäring långt in i framtiden. De forskningsfrågor jag med detta paper vill belysa är vilken didaktisk potential som finns i elevers mediekonsumtion och dess relation till hållbar utveckling samt hur detta kan fungera i praktiken.

Det material som behandlas är främst berättelser riktade till yngre, som i fiktionens form behandlar ekologiska livsvillkor, vilka analyseras ur ett ekokritiskt perspektiv, dvs. med inriktning på vilka explicita och implicita värderingar kring ekologisk och kulturell miljö och människans ansvar som kommer till uttryck i dem. Dessutom diskuteras forskning om tematisk undervisning och dess möjligheter och svårigheter. Exempelvis problematiseras frågan om den litterära textens status som i första hand konstverk eller kunskapsbärare i klassrummet.

Tack för ditt besök och
välkommen åter till oss!

